कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

M-472

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 472 विषय पुराण.
नांव सह्याद्रिखंड (उत्तररहस्य) (८१-१९)
लेखक/लिपीकार — MSS.
पृष्ठ 73.
काळ — पूर्ण/~~अपूर्ण~~.

M-472

Checked 2012

४३

श्रीगणेशायनमः अथस्कंदपुराणेसह्याद्रीखंडे उत्तररहस्येअष्टादशवर्णोत्पत्तिः

दशाविधाब्रांह्मणोत्पत्ति गोत्रप्रवरशाखासहीत नुतनब्रांह्मणोत्पत्ति अष्टादशवर्णोत्पत्ति लीख्यंतेः ६॥

श्रीगणेशायनमः ॥ स्कंदउवाच० ॥ ब्राह्मणादशधाप्रोक्तापंचगौडाश्चद्रावि
डाः तस्यसर्वस्यउत्पतिंकथयस्वसुविस्तरं १ महादेवउवाच० ॥ द्राविडाश्चै
वतैलिंगाकर्नाटामध्यदेशगाः गुजराश्चैवक्राध्राश्चद्राविडाः पंचकीर्त्तिताः २
सारस्वताकान्यकुब्जाउत्कलामैथिलाश्चये गौडाश्चपंचधाचैवदशविप्राप्र
कीर्त्तिताः ३ त्रिहोत्रादग्नवेशाश्चकान्यकुब्जाकनोजया मैत्रायणाश्चपंचैते
पंचगौडाश्चकथ्यते ४ ब्राह्मणादशधाश्चैवऋषिउत्पत्तिसंभवाः देशोदेशे
विविधाचाराः एवंविस्तारेतमही ५ सर्वेषांब्रह्मगायत्रीवेदकर्मयथाविधिः
षट्कर्मविधियुक्तेननान्नतस्यविचारणा ६ भुंजीत्वाभोजयित्वापिसर्वदेषे
षुब्राह्मणाः योनिसंबंधकर्मचस्वशाखासुत्रसंज्ञयः ७ चर्मांबुगूर्जरेचैव

सह्याद्री० देशदोषंप्रकल्पते दक्षिणेदासिगामनंदोषंचैवमहद्भुतं ८ नंदंतुधोतक खंड०
न्रटिकाश्मीरे भट्टमारिजः तेलिंगेगोचाहानंचप्रातरन्नंलुद्राविडेः ९
एवंदेशंचदोषाश्चवस्वंदेशेचप्रकल्पते गुर्जरिकछपाहीनाविधवाच्चसकंचु
की १० त्रिहोत्राश्चकनोजाश्चमांसभ्रूकमछभुजकः कान्यकुब्जाश्चात्तगर्भी
देशदोषाश्चजायते ११ यथादेशास्तथादोषांश्चैवंश्चयोगेनकल्पते परदेशोद्भ
तंकर्मबाध्यंतेचैवपातकं १२ एवंऋषिकुलंश्रेष्टंब्राह्मण्यंचैवविस्तरं स
र्वकर्मेषुशुध्धंचदेशदोषंर्वेकल्पते १३ ब्राह्मणाः क्षत्रियावैश्याः शूद्राश्चत्र पत्रं०
अ० नुलोमजाः प्रतिलोमशाद्कुशाद्कुज्ञातिश्चाष्टादशास्मृतः १४ सूर्यसोमसमुत्प २
८१ न्नाः क्षत्रियाश्चद्वीवंशजाः विख्यातावसुधांदेव्यासर्वशास्त्रेषुविस्तराः १५
हरिवंशोभारतेचक्षत्रंसर्वत्रविश्रुतं तस्यसर्वमयैवोक्तंतवा [illegible]

ति १६ अथकश्यपगोत्रंचसूर्यंदक्षिणनेत्रभूत तत्सूर्यंजायतेवंशाचिरमस्तु
शनैश्चरं १७ कन्यासद्रामहद्भुताव्यतीपातंचवैधृतं यमूनाश्चैवयत्कंन्यासु
वर्णाश्चैवसंस्रवः १८ एवंसूर्यग्रहंवंशंचिरमायुततःपरं अग्नेर्वंशोमहांश्रे
ष्ठोमग्निवैश्यादयोरपि १९ एवंवंशामहाक्षत्रधर्मरक्षककेवले यदुवंशेषुसंभू
तोविष्णुधर्मात्मेहतवे २० मनसःचंद्रमाजातःअत्रिगोत्रसमुद्भवं चंद्राद्बुधोभ
वेत्पुत्रंतस्यपुत्रःपुरूरवाः २१ पुरूरवाद्विस्तरंतोसोमवंशामहद्भुतः धर्मस्यर
क्षणार्थायक्षेत्रकर्मणवंतमही २२ एवंक्षत्रंमहाराजनशताधिकविशेषतः रामे
णनिहतान्क्षत्रान एकविंशतिवारतः २३ ब्राम्हणानांततोपृथ्वीदानंदत्वायथो
विधिः नुतनंनिर्मितंक्षेत्रंसूर्पारकमनुत्तमं २४ शतयोजनदीर्घंचविस्तीर्णंत्रि
णियोजनं भार्गविमिलित्तापृथ्वीसमुद्रात्सुखंहेतुना २५ वैतरण्यादक्षिणेतस

सह्याद्री॰ ब्रह्मण्याच्चउत्तरे सह्यात्सागरपर्यंत्तंशूर्पारकव्यवस्थितं २६ क्षेत्रजघ ॰
धिकंकाशितस्मत्तीर्थानित्र्यानिता विमलंनिर्मलंचैवखादिरंतीर्थमु
त्तमं २७ हरिहरेश्वरंतीर्थमुक्तेश्वरतथैवच वालुकेशमहाश्रेष्ठबाणगं
गासरस्वति २८ तस्यातुदाक्षिणेभागेकुशास्थलिसमुद्रिणि मध्यग्रामणि
अन्येपिगोमांचलतथैवच २९ तत्रैवस्थापितंतीर्थगोरक्षंचकुमारिजं रा
मकुंडसुमध्यस्थंप्राचिसिद्धंगुणोपमं ३० एवंक्षेत्रंमहादेवीभार्गविणवि
निर्मित्तं तन्मध्येतुकृतंवासंपर्वतेचातुरंगके ३१ आद्ययज्ञार्थरामेणामंत्रीता पत्रं॰
अ॰ न्सर्वब्राह्मणान्न नागताऋषयःसर्वाक्रोधितोभार्गवोमुनिः ३२ मयानुतनक २
८१ तरोक्षेत्रंनूतननिर्मित्तिं नागताब्राह्मणाःसर्वकारणंकिंप्रयोजनं ३३ ब्रा
ह्मणानुतनंकृत्यएवंचितानानुग्रहं सूर्येदियेतुस्नानार्थंगतोसागरदर्शना

त ३४ चितास्थानेत्रअकस्मातत्रआगताश्चब्रवीमीते कजातिश्चधर्मास्तेक
स्थानेश्चैववासयः ३५ कथयस्वचसंस्थाप्यकारणंतस्यविद्यते ३५ कैवर्तक
उवाच ॥ शातिपृच्छसि हे राजन्ज्ञातिकैवर्तकस्मृतः शिंधूतिरेकृतावासः
व्याधकर्मविशारदः ३६ तष्याषष्टिकजांश्चैवपवित्रंकुरुतेतदा ब्राह्मण्यंचत
तोदत्वासर्वविद्यासुलक्षणं ३७ चितास्थानेपवित्रत्वाच्चित्तपावनसंज्ञकाः स
र्वकालस्मरन्मेवंकार्यार्थेत्रआगमीष्यती ३८ एवंहित्रआशिषस्तेषांदत्वातुभार्ग
वोमुनिः आनित्रआलयस्त्वरः त्रैलोक्याधिप्रभुर्मुनिः ३९ एवंचनुतनान् वि
प्रान्दद्याद्क्षेत्राणिनामतः चतुर्दषगोत्रकुलास्थापिताश्चातुरंगयोः ४० सर्वा
चगौरवर्णाश्चसुनेत्राश्चसुदर्शना सर्वविद्यानुकूलाश्चभार्गवस्यप्रसादतः ४१
गताबहुदिनंदेविस्वकार्यंकृतवान्स्थितः कुचोद्यंचैवमादायस्वामिबुद्धि

सह्याद्री॰ परीक्षणात् ४२ अकार्यंकुरुत्तेकार्यंस्मरत्तेभार्गवंमुनिं आगतस्तत्क्षणा खंड३०
द्देवपूर्वोक्तस्यचकारणात् ४३ तंनैवदृश्यतेतल्यंक्रोधितः सजगद्गुरुः शा
पितास्तेनयेविप्राः आपदेशीच्चकुचद्विकुत् ४४ शापंचप्रप्यंतेतस्यंकुचिद्रा
चदरिद्र्यः सेवासर्वत्रकर्त्तारः इदंनिश्चयसाषणं ४५ इतिहासकथादेवि
तवाग्रेकथितंमया चित्पावनस्यचोत्पत्तिंइदंचैवतुकारणात् ४६ सह्याद्री
च्चतलेग्रामेचित्तपोलननामतः तत्रैवस्थापिताविप्रायावच्चंद्रोदिवाकरः
४७ पश्चात्परशुरामेणआनितादशकोमुनिः त्रिहोत्रावासकारीचपंच पत्रं०
अ० गोडांतरोयदी ४८ गामांचलेस्थापितस्तेपंचकोशिकुशस्थलि भारद्वा ४
८१ जकोंशिकंचवत्सकौंडिण्यकश्यपः ४९ वसिष्ठजामदग्निश्चविश्वामि
त्रश्चगौतमः अत्रीचदशाऋषयोस्थापितातत्रएवही ५० आत्धार्थंप्तो

चेवयत्तार्थ

जनार्थेचकारणात् मध्यमानेकुत्रास्थल्यांकदलेनामतत्पुरे ५१ तस्यदेवाम
हाश्रेष्टाग्निहोत्रपुरवासिनः आनितासार्गवेनेतुगोमांचलस्यपर्वते ५२
मांगिरिशोमहादेवोमहालक्ष्मीचलालसा शांतादुर्गाचनागेशोसप्तकोटेश्व
रंस्मृतं ५३ तथापिबहुलान्देवान्परशुरामेणआनिता भक्तकार्यार्थितत्रैव
स्थापिताश्चजगद्गुरुः ५४ इतिहासमयाप्रोक्तंसर्वधर्मपरायणं शृण्वतांपदमा
त्रेणगंगास्नानंफलंलभेत् ५५ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखं
डेइश्वरपार्वतिसंवादे चित्तपावनब्राह्मणोत्पत्तिर्नाम एकाशितीमोध्यायः

सह्यद्रि०

खंड०

पत्रं०
५

अं०
८१

श्रीगणेशायनमः स्कंदउवाच ०॥ महादेवविरूपाक्षसत्कासिद्धप्रदायकः
कथयस्वमहादेवकराष्ट्रब्राह्मणोत्पत्तिं १ महादेवउवाच ०॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्या
मिइतिहासपुरातनं कराष्ट्रदेशनामंनयोजनंदशविस्तरं २ वेदवत्याश्चोत्तरेकृ
कोयिनासंगदक्षिणे कराददेशनामंन्यदुष्टदेशाः प्रकिर्त्तितः ३ सर्वलोकाश्चक
ठिणादुर्जनापापकर्मणा। तद्देशजाश्चविप्रास्तुकराडइतिनामतः ४ पापकर्मा
महानष्टाव्यभिचारेणउत्पत्तिः कराडश्चस्त्रियोगनेरत्तंक्षिप्त्वाविषावकं ५
तेनतस्यैवउत्पत्तिंजायतेपापकर्मिणां। तद्देशेमात्रकादेवीमहादुष्टकुरूपिणी
६ तस्यपूजायदाश्रब्देब्राह्मणोबलिदीयते सादशागोत्रजानष्टाब्रह्महत्याक
रोतिच ७ नकृत्वायेनतेहत्याकुलंतस्यक्षयंभवेत् एवंतस्यवरंद्दष्टादीयतेत्तच
पुरातनं ८ तस्यसंसर्गमात्रेणसचैलंस्नानमाचरेत् तस्यदेशांतरवासुनग्राह्यो

योजनत्रयं ९ केवलंविषमाप्नोतिपात्तकंअत्तिदुस्तरं १० ॥स्कंदउवाच॰॥ किंगोत्रंचकथंजाता:किन्नामग्रहणादपि कथयस्वमहादेवसर्वमेवयथास्थितं ११ ॥ईश्वरउवाच॰॥ पुरीशामत्रीगोत्रंचकौंशिकंवत्सहारितं शांडिल्यंचैवमांडव्यं देवराजसुदर्शनात् १२ इदंचऋषयप्रोक्तागोत्राणिचअनुग्रहात् संवत्सरे महानीचाब्रह्महत्याकरोतिच १३ सर्वकर्मबहिश्चैवसर्वधर्मबहिष्कृत: सर्वेतेनगराद्बाह्यास्पर्शास्पर्शनकारयेत् १४ तस्यदेव्याकृतंयज्ञंसर्वत्रविजयिप्रदं सादेविब्रूहितातस्यददामिसर्वसिद्धये १५ अर्द्धेदेवीदीयेतमांब्राह्मणंचसुलक्षणं विशेषंचैवजामातंअथवाभगिनीसुतं १६ एतन्मध्येत्रयोविप्रापद्मयोनामधारका: पदमात्रंतुगायत्रीपारगाकोंकणस्थित: १७ सह्याद्रिमस्तकेभागेयोजनंचचतुर्भवेत् योजनंशतविस्तीर्णंकौंकणंइतिनामत:

१८ देशांचेकेवलंनष्टंचांडाळजनदेशोवित्ताः तत्रैववासकारीचपद्धयोब्राह्मणत्र
यं १९ श्राद्धेवामौंजीकर्मेवामांगल्येचासुकर्मयोः आगतापद्धयोविप्रा
कार्यनाशनसंशयः २० वर्जयेत्सर्वकार्येषुसर्वधर्मविवर्जितः चांडालाब्रा
ह्मणायैवनग्राह्यंतस्यवैजलं २१ इतिकोंकणाजाविप्रादुष्टदेशोसमुद्भवः कुवे
लाचाररहिनास्तेसर्वकार्येषुवर्जयेत् २२ उत्तमंचैवब्राह्मण्यंमध्येदेशादयोर
पी नर्मदादक्षिणतीरेदुष्टाश्चैवतुउत्तरे २३ तन्मध्येचसमानस्यात्तुंगभद्राच्च
चोत्तरे ततोसर्वयथादेशंनात्रकार्याविचारणा २५ दशायोजनेहपुत्रकरादंदेशा
दुर्धरं तन्मध्येपंचक्रोशांचकास्यांयवाधिकंअधि २६ नाम्नाकोल्हापुरंक्षेत्रं
देविलक्ष्मीचनिर्मिता तत्क्षेत्रंहिमहापुण्यंदर्शनात्पापनाशनं २७ तत्क्षेत्रेऋ
षयः सर्वेब्राह्मणावेदपारगाः तेशांदर्शनमात्रेणसर्वपापक्षयोभवेत् २८

सह्याद्री० तत्क्षेत्रेकेवलंपीठंमहालक्ष्म्याश्चतत्वतः केवलेकविलासंचमहालक्ष्म्याःप्र खंड०
सादतः २९ तत्रैवश्रानितादेवीविश्वेश्वरजगत्प्रसुः अष्टषष्ठ्यानीतीर्थी
नीनीताभ्भगवत्तीसह ३० तत्रस्थानेगतासाधुधूत्वापीत्वाचतज्जलं ब्रह्म
हत्यादीपापंचनाशमाप्नोतिनिश्चितं ३१ नानाविधानीदिव्यानीतिष्टंति
तत्रदेवताः मर्त्यलोकेमहाशेनकविलासपुरंश्रुणु ३२ तत्ररुद्रगयांपुत्रकुर्वं
तीश्राद्धतर्पणं यस्तस्यपित्तरः सर्वेउद्धरंतिनसंशयः ३३ तस्यउत्तरभागेतु
रामकुंडंव्यवस्थितं तस्यदर्शनमात्रेणसर्वपापक्षयोभवेत् ३४ इतिश्री पत्रे०
अ० स्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रिखंडे शूर्पारकक्षेत्रेमहात्म्येस्कंदशीवसंवादे २
८२ कल्हाकब्राह्मणासत्तिर्नाम द्वाशितितमोध्यायः

श्रीगणेशायनमः ॥ सूतउवाच ० ॥ तदुपरिच्चस्कंदेनपुनः पृछाकरोतित्ते मांगि
रीशमहादेवंकथंमहात्म्यमुत्तमं १ महादेवउवाच ० ॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामि
कथांश्रेष्ठांपुरातनां मांगिरीशपर्वतोनाम पूर्वदेशोत्रिहोत्रियोः २ तत्रैवस्था
पितंलिंगंपूर्वंब्रह्मेनसत्तम मांगिरीशनामस्तस्यविख्यातंभुवनत्रये ३ ॥ स्कंद
उवाच ० ॥ कारणंचकथंजातंस्थापितात्वजगद्गुरुः तत्सर्वंसगुणंब्रूहीसत्कानां
चहितायवै ४ ईश्वरउवाच ० ॥ पूर्वंकृतायुगेपुत्रममाज्ञाचविरिंचिचेष्टिः पृथ्वी
कर्तृत्वकर्तव्यंसर्वएवयथाविधिः ५ ततोविरिंर्वचनाकृत्वामहिसर्वंयथोचिता
सर्वंचयच्छसंभूतंतेनातुविलयंगताः ६ ततस्तब्रह्मणश्चैवः पुनः पृथ्वींचका
रसः अर्धत्रिनाथसंभूतंअर्धएवपरिग्रहः ७ पश्चान्ममाज्ञयाविष्णुःपुरेव
विलयंगताः ततोविरींचिदेवेनतपःकृत्वात्रिहोत्रयो ८ मांगिरीशप्रसादा

सह्याद्री० तुकर्माधीनजगत्कृतं एतएवकृतंकर्मतदैवंचैवजायते ९ एवंमनोगतंपृथ्वी स्कं०
सर्वाएवतुनिश्चयं १० पूर्वपुण्यविभवः पुराविदुः कर्मदैवमितिसंप्रचक्ष
ते उद्यमेनचविपार्जितंयथावांछितंफलतिचैवप्रातिज्ञा ११ यथायेकेनचक्रे
णरथस्यनगतिर्भवेत् यथापुरुषकारेणदैवंचैवनसिध्यति १२ कर्माधिनंज
गत्सर्वंकृत्वाविष्णुममाज्ञया एवंनिर्माणताप्रथ्वींशृणुपुत्रयथोचितं १३
ब्रह्मणास्थापितंलिंगंमांगिरीव्रामहद्भुतं पर्वतेसोत्कृतेतत्रदेशोत्रिहोत्रपुर्व
योः १४ सादेवब्राह्मणानांतुतत्तः द्वेशाधिपंयद ब्रह्मणाकथितंतेषांभक्ति पत्रं०
अ० युक्तेनसाधयेत् १५ एवंमाज्ञाज्ञिरेध्यत्वाकृत्वाभक्तिसदाशिवे तेनमांगिरि १
८३ शंभक्तंयावच्चंद्रोदिवाकरः १६ सात्रऋषीकुलसंभूताब्राह्मणादक्षगोत्रजा
आनितासागविनेतुभूपरिककुशास्थलि १७ तस्यार्थेआनितादेवांगोमा

चलस्यपर्वते एवंपुत्रसुखश्रीनंदेवोत्पत्तिचजायते १८ सादेवावीर्यवंताचभ
क्ताभिष्टप्रदायकः स्मरणाद्धरतेविघ्नंसत्यंसत्यंवदाम्यहं १९ महालक्ष्मीम
हादेविजगन्मातामहालसा शांतादुगामिहंमायानागेशंसायंदेवता २० एवं
चंदेवतापुत्रश्चानित्तांभार्गवेनतु श्रीहोत्रवासकारीचब्रह्मणाचकृतपदं २१
चंद्रतीर्थंमहातीर्थंतीर्थंभास्करनामकं पद्मतीर्थंअरण्यंचवायुतीर्थंतथैव
च २२ मुनेगोमांचलेतीर्थंइंद्रनामानिकंभुसं हरिचूडामणिक्षेत्रंमहापुण्य
करस्मृतं २३ गंगातुमध्यमेसागेदीपवसासुक्षत्रयोः क्रोशाद्वयंचविस्ती
र्णंकेवलंपुण्यवर्धनं २४ तत्रैवस्थापितंलिंगंऋषीसिद्धेनसत्तमः सप्तकोटि
श्वरंनामभक्तानांपालकोहरः २५ धातुनांचैवलींगंचकल्पितंचसुनिश्चितं
दर्शनाद्धरतेपापंस्पर्शनान्मोक्षप्राप्नुयात् २६ जवाधिकंचकेदाराद्धियंचं

सह्याद्री० तंमहोद्भूतं भक्तानांसिद्धकार्यार्थंस्थापित्तापृथ्वीतले २७ प्रततस्तुभगवान् खंड०
रुद्रवसतेतत्र एवही महासेनमहाबाहोश्रृणुकेवल्यजाकथा २८ पूर्वंतत्रम
हाश्रेष्ठब्राह्मणोन्वेघनामतः तस्यकन्यामहानष्टादुष्कर्माव्यभिचारिणी २९
तत्रसर्वान्स्थीताविप्रान्बाह्यल्वंचैवदीयत्त वीतरागेणसानारीशिवालयव
संतिच ३० तत्रैवगायनंनित्यंकृत्वारात्रदिनादपी संतुष्टोन्चमहादेवसर्व
इष्टंददामिती ३१ एवंलींगेस्वेल्छेद्वोसुप्रसन्नोमहेश्वरः ततोतांपातकी
यांचददौसायुज्यमुत्तमं ३२ एवंतस्यवचः स्मृत्वाज्योतिर्निर्माणतांगता ज्यो पत्रं०
अ० तिषाग्राशिताज्योतिसायुज्यपदनिश्चलं ३३ तत्रस्थानेसुखासिनांगीतवा २
८२ द्यनिरंतरं प्राप्यंतेविपुलान्भोगान्महादेवप्रसादतः ३४ इतिहासपुरा
तन्यंतवाग्रेकथितंमया महापुण्यकरंश्रेष्ठंकथासर्वत्रदुर्लभा ३५ पदमात्र

पठंतीचशृण्वंतीचकथोत्तमां। महापुण्यंस्सवेतस्यमहारुद्रप्रसादतः ३६
इतिश्रीस्कंदपुराणेसह्याद्रीखंडेउत्तररहस्ये गोमांचलक्षेत्रमहात्म्यंनाम
त्र्याशितीमोध्यायः

सह्याद्री०

अ०
८३

खंड०

पत्रं०
३

श्रीगणेशायनमः स्कंदउवाच॥ विश्वेश्वरजगन्नाथत्रैलोक्याधिमहेश्वर भूत
भव्यभविष्यंचस्वर्गस्थितिसंतकारकं १ कथांसर्वजगन्नाथश्रुत्वाहंत्वत्प्रसादतः उ
दशगोत्रकराविप्राविहितस्थलवासिनः २ आनितापर्शुरामेणस्वकार्यार्थिंचवेहत द्य०
वे तस्यउत्पतिहेशंभोकथयस्वसमासतः ३ ईश्वरउवाच॥ श्रणुपुत्रसाधुपृष्टं
किंयोगंचकथंस्थितिः ब्राह्मणादशगोत्राच्चकुलैंषष्ठिंचतुस्मृतं ४ कुशास्थलमां सा
कर्दलींचगोत्राणित्रीणिस्थापिता कौसंवत्संचकौडीण्यगोत्रदशाकुलान्वितं ५
एतेत्रीगोत्रजाविप्राउत्तमाराजपूजिता सुदर्शनासदाचाराचतुरासर्वकर्मसु ६
उतर्यां मठग्रामेवेरण्यंचकुशस्थल्याचकोटपी एवंचत्वारीग्रामेशुषट्षट्कुलानिस्थापि ली
नव ता ७ चूडामणिमहाक्षेत्रेकुलानिदशएवहि स्थापितातत्रयोदेवभार्गवंचजग
द्गुरुः ८ दीपवत्याकुलंचाष्टस्थापिताश्चयथाविधिः गोमांचलेम पसागेकिंर्वत

सह्याद्री० स्यैवजात्तिका ९ स्थापितान्द्वादशान्विप्रान्पंचक्रोशाश्रमध्यतः एवंषाषष्टी स्कं०
काविप्रास्थापिताचपरस्परं १० कुलद्वादशाकंपुत्रस्थापिताद्वादशेपुरे एवं
विस्तारित्तंवंशाप्रतिलोमंचकथ्यते ११ ब्राह्मणक्षत्रियोवैश्यश्शूद्रश्चअनु
लोमगाः प्रत्तिलोमाशद्रूशद्रूविस्तारंश्रृणुमेप्रिये १२ ब्राह्मणात्क्षत्रिया
सूत्ताश्चाबिप्रइत्तिनामत्तः वैश्यायांशूद्रियांचैवसुतमागधइतिस्मृत १३
अनुलोममिदंसूतंप्रतिलोममितिश्रृणु ब्राह्मणाक्षत्रियापुत्रोअगरीनाम
उच्यते १४ रुद्रधर्मादिकंनुन्यंनटभाटादी केवलं ब्राह्मणावैश्यसंस्तुता पत्रं०
जाताकैवर्तकोविदुः १५ व्याधकर्मामहानष्टाअंतकोयतिपस्मृतः ब्राह्म १
अ० णाश्शूद्रसंभूताजाताचांडालएवहि १६ सर्वस्थानगराबाह्यासर्वधर्म
८४ बहिष्कृताः तस्यस्पर्शनमात्रेणसचैलस्नानमाचरेत् १७ नगरहीलात्त

स्यपिक्षास्पर्शास्पर्शनकारयेत १८ पार्वत्युवाच० ॥ गोलकंकुंडगोलंचवेदिकं
चैवस्थानकं तस्यवर्णानिहेनाथकथंमुत्पत्तिशंकर १९ ईश्वरउवाच० ॥ ब्राह्म
णीविधवानारिव्यभिच्यारेणगुर्विणी गोलकंतस्यपुत्रोवैश्रूद्रवंध्यादिकेवले
२० ब्राह्मणस्ययदापुत्रिजाताद्वादशवर्षिणी तस्यविवाहयत्कृत्वातत्पुत्रोब्र
नुगोल्हकः २१ ब्राह्मणीविधवाश्चैवपुनर्विवाहयःकृतः तत्पुत्रोकुंडगोलश्चस
र्वधर्मबहिष्कृतः २२ स्वपतीत्यागिनिनारीनितादेशादुरस्थयो तस्यपुत्रोयदा
जातोरंडकोइतिनामतः २३ कुंडगोलादीश्चअधमाःसर्वेधर्मबहिष्कृतः रंडक
श्चैवनामाख्यसर्वत्रंचअपुज्यक २४ यदागुप्तपरीजातंव्यभिच्यारस्यसंस्तवः
वर्णसंकरतेनामदशागोत्रविनाशकः २५ संकरोनरकायतीकुलघ्नंचैवजायते
पतंतिपितरोह्येषांलुप्तपिंडोदकक्रियाः २६ तथापिचैवपांचालामायामनुज

सह्याद्री॰ नाटकाः शिल्पीकाः स्वर्णकाश्चैवपांचालाश्चैवउच्यते २७ कुंभकारि खं॰उ॰
चपांचालोयदाप्रतीग्रहीद्विजः दशाकूलंपतंतीच अधः पातेनसंशयः
२८ नटाश्चरजकाश्चैवबुरुडाश्चर्मकारकाः अतिशूद्राश्चचांडालास्प
र्शनात्स्नानमाचरेत २९ ब्राह्मणानांचषट्कर्मक्षत्रियाचत्रिकर्मजा वैष्य
शूद्राश्चतांत्रिकंसर्वशास्त्रेपिनिर्णयः ३० तथापिअंतकानांतुनास्तिध
र्मचकर्मयोः इदंपुत्रप्रवक्ष्यामीकथांलोकस्यकाम्ययाः ३१ क्षत्रियावै
श्यसंभूतामार्तंडइतिनामतः क्षेत्रियाशूद्रसंजातोउग्रानामप्रकिर्ति पत्रं॰ २
ताः ३२ वैष्यायांशूद्रसंभूताअरंडाइतिनामतः शूद्रश्चवैश्यनारीणांप अ॰ ८४
चलुकुल्हशोपत्तिः ३३ एवंचजातयः सर्वाद्विपांतेविवीधारिति नव

खंडासप्तद्विपापृथ्वीदेशासमाकुला: ३३ जंबुद्वीपशाकद्वीपंशाल्मलीप्लक्ष
उच्यंते कुशक्रोंचमहाद्वीपं पुष्करंद्वीपउच्यते ३४ सप्तद्वीपाचयापृथ्वीन
वखंडाचजायते वाराणशीतुदशामंविंध्याद्रीपर्वतागत: ३५ पाणिचैव
करांगुल्यांचतुरंगुलमुष्टिका षष्ठमुष्टिस्सवेत्‌हस्तहस्तचत्वारीकंधनु: ३६
द्विसहस्रधनु: क्रोशंक्रोशंचत्वारीयोजन: शतग्रामस्सवेद्देशंदेशाचत्वारि
मंडलं ३७ शतमंडलस्सवेत्खंडांनवखंडाचमेदिनी तन्मध्येयोजनंशत
रामखंडंव्यवस्थित ३८ सप्तयोजनविस्तिर्णंतिष्टंतिभूसकर्मणी तेवै
कोंकणज्याविप्राकथितासर्वएवही ३९ नर्मदाचैवकृछायांदेशामध्य:प्र
कीर्तित: तत्रैववासकारीचष्टूदेवाकेवलोसवेत्‌ ४० तस्यापिपूर्वदेशे
यत्रंतवेदाचजायते केवलाशिवभक्ताचसर्वबुद्धिविशारदा: ४१ तस्य

सह्याद्रि° चोत्तरभागेतुउत्तमस्तत्रराजसाः सर्वलोकामहाश्रेष्टारामभक्ताश्चकेव खंड°
लं ४२ तस्यास्तुपूर्वभागेचत्रिहोत्रपुरपट्टणं तत्रवासकरोविप्रोकेवलं
देवरूपिणः ४३ तस्याश्चपश्चिमेभागेगौडदेशास्तुजायते मानविस्तत्र
लोकाश्चराजंचप्रकीर्त्तिताः ४४ अन्यत्रराक्षसाःपुत्राश्चसक्तानिर्दयाज
नाः पुरेचानगरेवापिलोकाश्चभयदाअपी ४५ कर्नाटानिर्दयश्चैवचकों
कणाश्चैवदुर्जनाः तेलींगाद्राविडाश्चैवदयावंतोजनाभुवि: ४६ पंचको
शेतुविविधाश्चाचारविविधास्तिति: भाषाश्चविविधाज्ञेयाःसर्वत्रइ पत्रं°
अ° तिवर्त्तते ४७ नानाविधानीमार्गाणीसंतिश्चैवयथाक्रमं एवंभक्तिवि २
८४ चारंचनात्रतस्यविचारणा ४८ कश्चित्तुवैष्णवाभक्ताशिवभक्ताश्चकेचन
पाखंडाविविधासक्ताःसौरगणेशापूजितः ४९ केचित्तुगुरुभक्ताश्चनवि

नामार्गधारिणाः कलौतुविविधाधर्माः सत्किनाशाककेवला ५० इदंत्वग्रेस
वेत्पुत्रसर्वधर्मंचलोपयेत् पाखंडाश्चैववर्ध्यंतेम्लत्सलोकस्यनाशकाः ५१
उत्तमंधर्मत्यज्यंतेदुष्टएवंतुसंग्रहं इतिनष्टंसवेत्पुत्रसत्यंसत्यंवदाम्यहं ५२
तन्मध्येदुष्टक्षेत्राश्चदुष्टलोकविशेषतः इदंभविष्यंकथ्यंतेअग्रेसवत्सरं
शायः ५३ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे ब्राह्मणोत्पत्तिर्ना
मचतुरांशितीत्तमोध्यायः

श्रीगणेशायनमः ॥सूतउवाच०॥ हेरंबमीश्वरंचान्नत्वातातंजग
द्गुरुं जातीनिर्णयवाक्यानीसंग्रहः क्रियतेमया १ विष्णोर्ब्राह्मण
जातिश्चजज्ञेब्रह्मान्चतुर्मुखः बाह्वाद्याः क्षत्रियाः प्रोक्ताः वैष्यावैश्य
वणाद्भवाः २ यमाद्याः शूद्रकाः प्रोक्ताःसनकाद्याश्चनैष्ठिकाः दु
र्वासाद्यास्तुयत्तयोमन्वाद्यागृहिणोमताः ३ वैराग्यापरिपाकेन्चवै
न्याद्यावनगाश्रमाः देवाश्चापिचतुर्वर्णाः श्चतुराश्रमभागिनः ४
मर्त्यास्त्रिगर्विकाएववर्णाश्रमविभागिनः ब्राह्मणाःक्षत्रियाःवैश्या
शूद्रोवर्णन्चतुष्टयं ५ द्राविडापंचगौडाश्चदशब्राह्मणजातयः
गौडाश्चैवदशातंपंचविविधाधर्मन्चारिणा ६ गंगायास्तीर्थराजा

नोगयात्तीर्थनिवासिनः अयोध्यायांभवाविप्राअंत्तर्वेदीगत्ताअ
पी ७ कान्यकुब्जाजगंन्नाथेत्तयोर्जायंत्तिगाअपी प्रभासाश्चाल्लु
वावल्काः अन्योन्यंतेविन्नागिनः ८ माल्लवास्तोल्लवाश्चैवत्तथासौ
गंधवासिनः शौल्काहैवापर्वत्ताश्चपद्माः शैव्याःश्वराष्ट्रगाः ९ अवं
त्याः कांचिगाश्चैवगोमांतत्तीरवासिनः बादराःसिंधुजाश्चापित्तथा
वैश्मांडकाद्विजा १० देवर्षयश्चजाताश्चत्तथासंकरजात्तयः कमुका
देवलाश्चैवकांबोजाअंध्रद्विजाः ११ एकवेदाद्विवेदाश्चत्रिचतुर्वेद
काअपी मांससिमद्यपाविप्राः गोविंदपुरवासिनः १२ कोंकणा
नामकल्माणाः ब्राह्मणावेदपारगाः सारस्वत्तास्तथाविप्राः मत्स्या

दाइतिकीर्त्तिताः १३ तेवैदशविधाप्रोक्तापूर्वापारसमुद्रगाः शुद्धा
वित्धास्तथासिद्धाः कापोड्राभित्तचारिणः १४ श्रेयणःकोशिकानर्वा
वडीकालज्जकास्त्रपी नैगमाःकरपृष्ठ्याश्चतथाप्रेतचिल्लासिनः १५
ब्रांह्मण्यायवनाज्जाताःकुंडगोल्लकिनस्तथा नविद्रवस्याषेडे तेवैवि
श्वासान्घातयंतियत्त १६ प्रभासेबलयात्रायांसर्वेषांसंगमोह्यभू
त सर्वैःसंपूजितारामंषेडेत्तानांचगम्यते १७ आचारत्यागिनोवि
प्राःयोनिसंक्रामितावराः वैदिकंकर्ममार्गस्थंछत्रअनाचारविवर्जितः
१८ ब्रांह्मण्यइतिविज्ञेयाःब्रांह्मणीयोनिमाश्रितः गायत्रीमुरव्यंत्ता
मूलवैश्वामैत्रीतीनःश्रुतं १९ तत्राधिकारिणाएवैतेवैविप्राःसमी

रित्ताः अनाधिकारीणांचविप्रश्राद्वोनांभार्गविरीत्तः २० कारुकाणां
चसंस्कारैश्शौचगायत्रीसंज्ञिताः आचारत्यागीनःकेचित्सत्कर्म
त्यागिनःपरे २१ विगुणांहरिणोविप्रास्तेशांशास्तायमस्वयं अ
न्नादिसर्वतोग्राह्यंदानादानेविभागकः २२ अर्पयित्वाहरोसम्य
कगुरुरूपदेशापूर्वकं सन्मार्गस्योपदेष्टारःस्वयंमुन्मार्गशालिनः २३
उन्मार्गप्रवृत्तिहर्त्तारोगुरुवस्तेसमीरित्तः सन्मार्गेउपदेश्यामिस्वयंमु
न्मार्गवर्तिनः २४ तस्कराइवनिग्राह्यान्निर्वास्याद्विषयाद्वहिः उक्तं
नागरखंडेच्चगुरुणांचरित्तंमहत् २५ जातिनानिर्णयश्चापिधर्मा
धर्मविवेचनं भक्ष्याभक्ष्यवीशेषाश्चपात्रापात्रप्रदर्शनं २६ अधि

कारमनादृत्यकृतंकर्मविगर्हितं महद्भिर्नैवदोषायलोकोपकृत्तिहेतु
नां २७ अगस्त्योभक्षयामासचात्तापींजनकंटकं द्वादशाब्दमनादृ
ष्टैतथासारस्वतोद्विजः २८ ब्रांह्मणोधारयामासमत्स्यान्वेदानु
शिक्षकान् वराहश्चतथाप्रोक्तोगजभक्षोद्विजोत्तमः २९ द्रुहिश्चा
नुकृत्तोलोकेमांसभक्षणकारणात् उक्तवान्परमंधर्मभूयसोभक्षणं
कथं ३० धर्मोयोनियतःसत्योहिंसातुबहुलायतः आकर्ण्यतद्व
चोलोकाअचिरादर्थवद्वचः ३१ यथाकालंतथाचारंस्वस्वधर्मानु
वर्तिनाः जानस्तेनामवक्तव्यादोषाःसर्वानुवर्तिनः ३२ गुणाएव
विचेतव्याः दोषानैवतुनैवच नचतात्रीचकर्तव्यंदोषदृष्टिपरंम

नः ३३ दोषह्यविद्यमानोपीतत्पुराणांअदृश्यंते दोषाःसंत्येबहुश
स्तांन्यथाशक्तिवदाम्यहं ३४ गुणत्रयात्मकेदेहेवृथास्वीयाभिमानि
नः इशापलायिनःकेचित्केचित्धर्मपलायीनः ३५ साम्यभिस्तुत
पः केचित्अवमिथ्याभिमानिनः द्वेषैकनिरताःकेचित्द्विशतादा
त्ममानिनः ३६ स्त्रीत्वंपूंस्त्वंद्वयोजात्तीरित्तराभ्रांतिमुलकाः वेदाः
प्रमाणंनेछंतिआगमंनैवचापरे ३७ सत्यक्षेमकृतेचेतीलोकायत्त
मतानुमाः शक्तिरेवप्रभवित्रीतिमतंजगदिरेपरे ३८ भैरवीतत्रमा
लंब्यजात्तीसंकरकारिणः जनकीजननंजन्यात्धर्मपत्नीद्विषंत्ति
च ३९ देवान्द्विजान्गुरुप्राज्ञान्धर्ममार्गानुवर्तिनः अवामा

नमहत्वंन्चवर्धइष्यंतिन्चापरे ४० ईशोहंबलभद्रोहंसिद्धोहंबलवान
हं आढ्योभिजनवानास्मिकोन्योमइत्तिचादिनः ४१ भूताभिन्चारत्तोद
क्षाःसर्वभक्षाविभक्षकाः हरोरनर्पित्ताहारान्अन्यदेवार्पित्तादीनः ४२
पित्रादिनैवपुच्छंतिशिश्नोदररताःपरे परस्त्रीनिरताःसर्वेसाल्लिकातुल्य
धर्मिणः ४३ स्वस्मिन्गुणीत्वमंतारोदेवद्विडनुबंधिनः मांसाहाराम
धपाश्चस्वदाराछिद्रवासिनः ४४ शंडामर्कौकलिंगैश्चशकुनिःपारवां
डएवच्च एतदुक्तमनुष्ठायजनाःसर्वेविडंत्तिही ४५ तत्तोदोषानवक्तव्याः
गुणग्राहीभवेज्जनः एकजन्याःजनःकेचिन्नैकेजन्याःपरेजनाः ४६ सं
कीर्णबुद्धयःकेचित्योनीसंकरकारिणः दोषानैवविचिन्चंतिपातकंत्य

त्रकारणं ४७ गरदाब्राह्मणाःकेचिद्द्विवाहास्यचकंटकाः वृत्तिछे
दकराकेचित्परदोषावमर्शनः ४८ एवंजनाबहुविधाःदोषवार्त्तैक
लोलुपाः एककृछ्राद्द्विकृछ्राश्चत्रिचतुःकृछ्रकाःपरे ४९ एककूर्चाद्वि
कूर्चाश्चबहुकूर्चात्तुकूर्चकः मंत्रवादरताःकेचिल्लोकापकृतीहेतवे ५०
नामभिर्जनसंपन्नाःश्रुतिशास्त्रादवद्द्विजः लोकान्द्विषंतिधर्मज्ञान्ग
रदालोकगर्हिता ५१ कूटसाक्षिप्रवक्तारःसस्नेहास्तादृशेषुच पापक्षि
ककलौलोकान्सदोषादोशावादिनः ५२ नैत्तैःसहवसेद्धीमाननायमन्ये
तकर्हिचित् अनंतागणशोदोषाउदाहर्त्तुंनचक्षमः ५३ कृछ्रेषा
मपिमंदानीकात्तत्रपरिदेवता ग्रामग्रामेदुराचाराःलोकाःसंतिद्यने

अ०
८५

कशः ५४ एवंमहांतमालोक्यग्राममाश्रयंतेजनाः कंटकांकीतवृक्षा
णांमहाफलजिघृक्षया ५५ आश्रयःक्रियतेलोकैःनतुतत्यजंतेवनं
तीर्थेध्वांक्षादयःपापाःपुण्यंविध्वंसकारिणः ५६ उपेक्ष्यंतेतीर्थगतं
महत्वंसमंवेक्ष्यंते एवंसर्वपदार्थेषुगुणादोषाश्चसंतिहि ५७ तत्रैके
मनसादायसर्वतेषुजनाःसदा तेषांचमूलपुरुषाःतस्यदोषश्चसाक्षि
णः ५८ तएवतत्प्रतीकारंकुर्युर्वंशाभिमानिनः येलोकापरदोषांश्च
व्याहरंत्यविचारिणः ५९ मिथ्याच्चद्विगुणंपापंसत्यंचैतत्समभागिनः
धर्मशास्त्राण्यथालोच्यपुरुतकृत्यंविविच्यच ६० त्यक्त्वागुणानुपादा
यत्यजंतेनदनर्थकं एवंकुलेषुसर्वेषुदोषजातमनंतकं ६१ धर्म्यान्

ग्रांम्यान्जनपदान्विरुत्धानत्तथाच्चरेत्त् कालंसिष्टाननुमत्तंधर्मन्चै
चाचरेद्बुधः ६२ धर्मोपिस्यादधर्मोसावधर्मोपिहिधर्मकः अग्नि
होत्रंगवालंबंसंन्यासंपलपैत्तृकं देवराच्चसुतोत्पतिंकलौपंचविव
र्जयेत्त् समान्यधर्मन्चोरेणसर्वामुत्तमसान्चरेत्त् ६४ स्वमात्राधर्मन्चा
रेणकुलमेवसमाश्रयेत्त् कालग्राम्याजनपदावैदिकालौकिकाश्चये
६५ धर्मानिंद्याश्चनिंद्याश्चकुलग्रामविशेदकः जगन्नाथमतसंभुजीः
मद्यपीत्तिसुपूर्वगाः ६६ उत्तरेमांसभक्षागेहीपश्चिमेजलजाहृदिः मा
तुलेन्चपरिणायौनर्मदादक्षवासिनां ६७ मद्वाजनगृहीतत्वाधर्मएषो
च्यतेबुधैः इतरेषांमधर्मेसौपातित्यापादकोमतः ६८ स्वेस्वेकर्म

प्यभीरत्ताः सिद्धिंविंदतिमानवाः समानकूलगोत्राणांकंन्यासंबंधमा
चरेत् ६९ विषमानांनैवकार्यः कुलक्षयकरोत्तियः जन्मनाजायतेशू
द्रः संस्काराद्द्विजउच्यते ७० विद्याभ्यासाद्भवेद्विप्रः त्रिभिश्श्रोत्रियतामि
यात् ७१ वेदाधिकारिणोविप्राः सर्वकर्माधिकारिणः यत्रवेदस्तत्र
कर्मतद्द्वयंनियतंमतं ७२ ननिंद्याद्ब्राह्मणाल्लोकेकथंवापीच्चरंतितेगु
रुरात्मवतांशास्ताराजाशास्तादुरात्मनां ७३ इहप्रच्छिन्नपापानांशा
स्तावैवस्वतोयमः कलौयुगेसंप्रवृत्तोधर्माधर्मविपर्ययः ७४ दक्षिण्यं
दर्थलोभाद्वाभयाद्वापिभविष्यती काहंकोहंकुलंकिंमेसंबंधःकीदृशो
मम ७५ स्वस्वधर्मोनलुप्येतएवंसंचिंतयेद्बुधः अभिमानेनवेद्या

सह्याद्रि॰ थें धर्माधर्मविनिर्णये ७६ नारदोब्रह्मबीजायममइत्यूचिवा खंड॰
न्बुधः वर्णाविरजनींदृष्ट्वालोकशिक्षार्थमुद्यत ७७ यमोपिपा
पिनाशास्ताकर्माकर्मविकर्मणां सनकादीप्रजायंतेसर्वाद्दृष्ट्वानवि
लुपन् ७८ इंद्रसृष्टाजातयस्तुपारखांडाइतिकीर्त्तिताः विश्वा
मित्रगर्गजाश्चत्र्याभीरांत्याइतिरितः ७९ काश्यपाब्राह्मणाःसर्वे
नानाजातिविभेदकाः विभिन्नकर्ममतयोः नानाम्नायाः कलौयु पत्रं॰
गे ८० भविष्यंतिनचाप्येषांसर्वसंबंधीतताभवेत् दृश्यंतेकुल ६
अ॰ धर्माश्चसंततिषांपृथकपृथक ८१ नपात्रातीववैयात्यंविद्वद्भिः
८५ समुदिरित्तं वैयात्याद्धसितोयेनकंसश्चागाद्धशांमति ८१ के

च्छिद्रेणाः समुत्पंनाः केचित्कुंभाश्चसंभवाः फण्याकश्चिद्भुजंगाश्च
शरीरात्स्वजनादपि ८२ जाताजननतद्वंशाः निंदामूलंतुयोगताः स
द्वंशजास्त्रयोग्याश्चनिंद्याएवनसंशयः ८४ धनुर्वंशोविशुद्धोपिनि
र्गुणः किंकरिष्यति योग्यादुर्वंशजातोपीशस्यतेसर्वसज्जनैः ८५
मुक्तकस्तूरिकादीनिसुतयास्युन्यजयान्यपी देवादीसर्वभोग्यानी
योगत्रैवात्रकारणं ८६ योग्याज्जनउपाद्येयात्याज्योयोग्यः सदैवहि यो
गियोग्यात्वमन्विष्यन्स्वस्मिन्नेवहिसर्वदा ८७ जलूकास्तनसंस्ति
कारक्तंपिबतिनामृतं एवंभावाजनाः सर्वेदोषामात्रैवद्दृष्टयः ८८
किंब्रूमः कस्यवाब्रूमः कतिब्रूमोवयंजनाः भगवद्धर्मविमुखाः त

थाश्चभागवतेषुच ८९ सत्छास्त्रदूषकाः सर्वेदुःखशास्त्रविचिंतकाः
विशिष्टद्रोहमापाद्यपतंतिनिरयेषुच ९० स्कंदेसह्याद्रीखंडेपिप्रो
क्तलैगेपिचोदितः जातिनांनिर्णयः सम्यक् उदाहरणपूर्वकं ९१
ततएवद्विशेषोहिद्रष्टव्यः सर्वसज्जनैः जातिनिर्णयवाक्यानां
संग्रहस्यविलेखनात् ९२ विश्वेशाप्रियतांकाश्यांतारकेश्वरसं
ज्ञितः ९३ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे संग्रहस्या
रेब्राह्मणविचारोनाम पंचाशितितमोध्यायः

श्रिगणेशायनमः॥महादेवउवाच०॥ दानस्यकथनंवक्ष्येश्रुणुष्वत्वंगजा
नन येनदत्तेनदेवास्तेभवंतीप्रीणतानरैः १ हिरण्यकाशिपोः पुत्रोवि
रोचनइतिश्रुतः तस्यात्मजोबलिः पूर्वंह्यासिद्विष्णुपरायणः २ हृतंते
नाधिपत्यंयपच्छक्रस्यतुशचीपतेः तस्मात्सशक्रःशरणंजगामपरमेष्ठिनं ३
सहसर्वैःसुरप्रणैः क्षिराब्धोनिलयस्यच लक्ष्मीपतेःसदाभोजंनत्वाकथयदात्मनः ४ स्वा
मित्वंहृदमस्माकं इत्याकर्ण्यसमाधवः प्राहत्वंगच्छभगवान्स्वधाममचिराच्चतं ५ ध्व
शितंमांबलिराज्यादतिश्रुत्वाहरिरितं स्वधर्मभयपयाचिप्रतदालक्ष्मिपतिःस्वयं ६ कश्य
पस्यात्मजोभूत्वाबटुर्वामनरूपधृक् प्रलयेबलीराजयज्ञमंटपमेचसः ७ पूजितस्ते
नबलीनाप्रोक्तः किंतत्तदाम्यहं तच्छ्रुत्वावामनःप्राहकुंहंकेत्रिपादंभूमिकामम ८ दे
हिराजन्बलिःप्राह किमल्पंयाचइच्छसि वामनःप्राहकुहकोस्वल्पोवेभूमिकात्रियं ९

त्रैलोक्यमित्तिमन्वानोदत्तांतेवामनोत्तम भूदेवरूपोहिममहासितः पुरुषोत्तमः
१० आगतोसित्वंहंधन्योजातोसीभुवनत्रये तत्ताविर्धितिमोरस्यवामनोनंतरूप
धृक् ११ मर्त्यलोकेश्चैकपदंस्वर्गलोकेद्वीतियकं जातंतदाबलेपृष्ठेपदंतत्रीतिये
कं १२ पातालस्थापिताबद्धोवैनागपाशकैः बलिप्राहबटुंदेवंभक्ष्यंमेदेहिमाध
व १३ तदादत्तंतस्यभक्ष्यंहरिणाविप्ररूपिणा अन्यदत्ताहरेद्भूमिंयोविप्रस्य
नरोत्तमाः १४ तत्तदानप्रदंतंतेभुनाहृष्टंतुवायसैः रजश्वलाभिसुद्रैश्चपस्तदेवद्वि
शत्तस्तथा १५ असवादिभिर्दुष्टमन्नंदत्तंतचासुराः इतिदत्तंबलेर्भक्ष्यंतदासौ
अ० वामनोवरिः १६ प्रददौभूमिकांसत्यः कश्यपायमहात्मने कश्यपाद्धोडविप्रे
८६ भ्यो: द्राविडेभ्यः प्रयच्छति १७ देवज्ञोल्याथिविभ्यश्च ज्ञानिभ्योमत्तिमान्तथा
आर्यावर्त्तः पुण्यभूमिर्मध्यंविंध्ययिमागयोः १८ तद्वाविभ्यः पंडित्तेभ्योकर्मनि

छेस्यएवच ततस्त्रेतायुगेजात्तेकार्त्तिवीर्यादिभिर्नृपैः १९ बलवद्भीर्धृत्तास्तूमीवि
प्राणामुधृतैषठैः ततोसवत्सभगवान्विप्रस्तैःकश्यपादिभिः २० प्रार्थितोरे
णुकायांसर्जेमदग्न्योमहोर्जवः भार्गवोरामइतित्तः तपश्चक्रेसमाहितः २१ के
लासंद्रोशिवस्थानेतुष्टेनतपसासदा दत्तस्वपरशुतमारामः परशुपुर्वकं २३ वसी
श्चिदपरादेवपित्राप्रोक्तः स्वमातरं जघानंत्तेनतुष्टोप्भूः दृणीष्वमनिशोप्सीतं २४
वर्त्ततेतद्धितिमात्ताजिवंत्वेवमयापते जीवइष्यामीबंधुश्चजीवितात्लक्षणा
द्विपुः २५ ततोरामोगमस्त्तीर्थयात्राकुर्वंमहीतले पश्चान्मुनिराश्रमंसजगाम
कृतवीर्यज २६ अस्तुनार्सुपतिर्नामियय्याचधेनुमुत्तमं नददौसत्तदातंवैबलेन्च
नजगामस्तः २७ हलेतस्मिन्सरामोथजघान्क्षत्रियान्बहुन् एकविंशातिवा
रंसशोधयित्वापुनःपुनः २८ पृथ्विनिक्षत्रियांच्चक्रेतर्पयामासत्तान्पितॄन्

हृदेशोरुधिरेनाथपूरित्तेषुसमंततः २९ तदासभूमिदानंसपितृणांमुक्तिहेत्तवे
आत्मनक्षत्रिहत्याथचक्रेसुध्यर्थमेवच ३० कश्यपायवसिष्टायमुनिनांच्चम
हात्मनां। अस्मिन्क्षेत्रेभार्गवाश्रागजामदग्न्येनत्तेमुसे ३१ तदासंपर्वतांप्राया।
सह्याचलमनुत्तमं ददर्शोदधिमाकाशांकुर्वाणंलहरिच्चयैः ३२ मुच्चंतमिवविप्रे
द्राश्चिंतयामासभार्गविः भवेत्कथमिदंकार्यसागरेस्थानमद्भुतं ३३ इत्सेवं
चिंत्यमानस्यप्रययावाब्जजोद्भुवः नारदः पूजीतास्तेनविधानविधिपुर्वकं ३४
प्रष्टस्तेतवविप्रेंद्रोनारदेनमहात्मना। कीमर्थंचिंतयाविष्टतीष्टेसभार्गवोत्त
म ३५ भार्गवोप्याहत्तंविप्रंनमेचस्तुमहीत्तले दानंदत्वामयापृथ्वीकश्यपाय
महात्मने ३६ ततःस्तंनारदःप्राहनिस्सारयमहोदधिं शरेणकर्णपर्यंत्तंमुद्धते
नद्विजोत्तमः ३७ तत्तोनारदवाक्येनपूजयित्वानरात्तमं सह्याच्चलस्यसिख

रेस्थितोरामतदासयं ३८ प्राप्ताक्षणांजलनिधीदक्षावाल्लिकवासिन: प्राणिन:
पूर्वमुदधिर्यानमज्जयमेबुधी: ३९ प्राहुस्तेतवसाहस्यंकूर्मेजिलनिधेवयं मा
न्चित्ताकुरुपाथ्योधेममबाणयथानेय ४० पीडांकरिस्यंतेन्चास्मनि:सारयजल
धेहि: ततस्तेनसमुद्रेणबहिर्निष्काशितश्चते ४१ प्राणिनस्तेधनुर्मोर्वित्राटि
तासक्षितातदा सूर्योदियेतथाजातेसंदधेसायकोत्तमं ४२ नि:सारयामासत
दासमानग्रामपूर्वकं स्थलंजातंतदारामोवासंन्चक्रेसमाहित: ४५ रामक्षेत्रमिति
प्रोक्तंइषुपातसमुद्भवं सह्याधस्तात्वराभूमिंपुण्यंतीर्थवतीह्यभूत ४६ नाना
जनपदैर्युक्तासरामनगराकरा नानावृक्षवतिरत्नांबहिराविद्धुमसावना ४७ य
त्रबाणापतस्त्सत्रबाणावल्लितिविश्रुता पुरिजातापुण्यतमारामबाणसुनिर्मि
ता ४८ केरलाश्चतुरंगाश्चरथागोराष्ट्रवासिन: कोंकणश्चकराटश्चकरनाटश्च

नि:सारयत्तूमंबूनांमलयंसागरंतथा सूर्योदियेत
थाजाते संदधेसायकोत्तम: ४३ ग्रामाणांद्वाद
शानांतुपरिमाणेनभार्गव: तत: ससायक:पं
चग्रामंजलधिधेवत्त ४४

सह्याद्री०

खंड०

बर्बराः ४९ इत्येतेसप्तदेशाचैवेकोंकणाःपरिकीर्तिताः तत्रपूर्येबहुविधाश्चासन्
पुण्यपरैर्नरैः ५० अधिष्ठितासुरैश्चापीशाकादिरनेकशः सूर्योजनशतायामा
पंचयोजननिस्तृतः ५१ गोकर्णइतिवीख्यातंपावनंभुवनत्रये रामेणकृतमात्रेव
त्रयेदेवोवसत्सदा ५२ शीवोमहाबलइतिदेवैःसार्धमुमापतिः रावंणेनपुरनात्तः
कैलासाद्गुणनायकः ५३ स्थापयामासतल्लिंगंमहाबलइतिस्मृताः तस्मादुत्तर
तस्तीर्थेदशयोजनमात्रतः ५४ नारदेचैवविख्यातेसप्तकोटिश्वराव्हयं वसिष्ठा
दिभिरत्युग्रतपोभिनिमितःपुरा ५५ लींगंपरमंश्रेष्ठंप्रोक्तंनानाभीष्टप्रदायकं
तत्ररामस्तदास्थित्वाजमदग्न्योमहामनाः ५६ सविप्रानान्हयामासनानादे
शान्समादिशान् तत्क्षेत्रपुण्यनिलयेवसंतिकुरुतानृपाः ५७ सुखेननिर्भ
याःसर्वेविभज्यधारणींततः प्रददौचविशेषणवेदविद्भ्योविचक्षणः ५८ वर्शी

पत्रं०
३

अ०
८६

सनानीसर्वेषांमग्नहाराणिभार्गवः आर्यावर्त्तोद्भवानांचवेदवेदांगपारगाः ५९
करहाटमहाराष्ट्रतैलिंगानांद्विजन्मनां गुर्जराणांकान्यकुब्जानांचित्तपुतात्मनां
ददा ६० पयोष्णीतिरसंस्थानांएतेषामार्यसंज्ञिनां कांचिकोशिलसौराष्ट्रादेव
राष्ट्रदुकघिनां ६१ कावेरितिरसंस्थानांमध्यमानांद्विजन्मनां उदिच्यास्तिरसं
स्थानांद्राविडानांतथानघ ६२ दक्षिणापथसंस्थानांअवंत्यानांतथैवच मा
गधानांद्विजातिनांयथादेशायथाविधिः ६३ अहिक्षित्रोभवानांचदेवज्ञानां
द्विजन्मनां प्राददौसविशेषेणचित्तपावनसंज्ञिनां ६४ दिदेशाभार्गवस्तेषांउ
पदेशायदापदः भविष्यतितदास्माकंकर्त्तव्यंस्मरणंद्विजाः ६५ इत्युक्त्वाप्रययौ
रामोमहेंद्रचलसत्तमे विप्राणांरक्षणार्थायरामोयंचिरजीविनः ६६ कस्मि
न्चित्समयेविप्रायूताश्चात्यंतगर्विता आरुचुरन्योन्यंरामवाक्यमृतात्मते ६७

सह्याद्री० स्याद्वास्मरततंरामंमस्मिन्रामोकेममनः यदास्मरतमांविप्राः तदाहंप्रगटोस्मि खंड०
वः ६८ अतःकुर्याःस्मृतःपश्यत्युत्कारामयथास्मरन् स्मरतमात्रस्तदाराम
समिपगमन्त्क्षणात् ६९ अथविप्रानुवाचेदंकिमर्थंस्मरणंकृतं कावापद्दिः
समुद्भुतासिघ्रंवदतिभूसुराः ७० तदाविप्रास्तयोद्विग्नाप्रोचुरामंजगत्पतिं दे
वास्माकंनचास्त्यापत्अस्ययार्थंतवप्रभो ७१ आयातिवानचायातिरामोस्माकं
समीपतः अतःकृतंतेस्मरणंमपराधक्षमस्वनः ७२ इत्युक्तविप्रसंघोस्तु रा
मक्रोधसमाकुलः सज्ञापार्थद्विजवरीनेकमत्तद्विजन्मनः ७३ भवेद्विद्यासु पत्रं०
अ० गर्विष्ठोद्वेष्यान्योन्यभविष्यति कष्टैववृत्तिर्भवतुभर्जित्तेदिग्वीतेरपी ७४ ५
६६ भूमिर्नदद्यात्सर्वस्वयाचकाभवतात्प्रियः याच्यमानेनवादानेनभूद्राददतुसे
वकाः ७५ भवत्तक्षत्रियाणांचपरप्रेस्यस्तथाद्विजः भविष्यथाल्पविज्ञाना

हतपुजापरायणाः ७६ हरिद्रबहुपुत्राश्चसंपन्नापुत्रवर्जिताः कन्यावित्त
ग्रहितारःपुण्यविक्रयकारिणः ७७ इतिदत्वासचैशापमहेंद्रंगंतुमुद्यतः दे
वदेवजगन्नाथसवान्स्मूदेवरक्षकः ७८ ऊचुःसर्वेसमागत्यतंरामंगंतुमुद्यत
देवदेवजगन्नाथसवान्नूस्मूदेवरक्षकः ७९ इतिरामवचःश्रुत्वाब्राह्मणास्तय
शंकिताः ७९ त्वयिरामवदंत्येवंकोस्मान्नक्षितुमर्हसी विशापदेहीसोस्वा
मिन्सर्वज्ञोसिजगत्पते ८० इतितैरुक्तमाकर्णवचनंचेदमब्रवित् प्राप्ते
कलीयुगेघोरेस्वस्वधर्मविवर्जिते ८१ मदुक्तंसत्यमेवंतुभविष्यंतिनसंशयः
इत्युक्तातांसमामंत्र्यमहेंद्राद्रिमुपागतः ८२ सुखेनवसतिंचक्रेतस्मीन्द्रोज
गत्पतिः स्वस्वग्रामाणीप्राप्तुस्तेरामदत्तानिभुभूरा ८३ सोत्कारंक्षेत्रवृत्तिनि
रा चाग्रहाणीसर्वतः ८४ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे इनवरगणेश

सह्याद्री॰ संवादे प्रथ्वीदानप्रशंसानाम शाडशितितमोध्यायः

श्रीगणेशायनमः ॥ ऋषिउवाच० ॥ भगवान्सूतसर्वज्ञंपुराणेष्व्येतिकोविदः कि
मर्थंभार्गवोदेशंचकाराधोस्वयंविभुः १ उक्तंसंक्षेपतः पूर्वंविस्तारंतद्वदः
प्रभो २ ॥ सूतउवाच० ॥ शृणुध्वंमृषयः सर्वेकथयामासविस्तरात् यथाच
कारदेशंसजामदग्न्योमितप्रभः ३ इदमेवपुराप्रश्ननारदायब्रवीद्गुहः नारदउ
वाच० ॥ जामदग्न्योसृजद्द्रिंउत्सायक्षेत्रमादरात् ४ इतिप्रोक्तंत्वयापूर्वंकार्त्ति
केयमहामते अब्धिंकीमर्थमुत्साद्यक्षेत्रंचकृतवान्पुनः ५ एतत्सर्वंविस्तरेण
श्रोतुश्रद्धायतेवदः ॥ स्कंदउवाच० ॥ पुरातुभार्गवोरामः क्षत्रियांतकरोविभुः
इज्यतेसह्मेधेनहोताविततत्रकश्यपः ७ सरामोवरस्तस्मात्दक्षिणाब्धिभृ
गुद्वहः सागरांतांवसुमतिंगुरवेदात्महाव्रती ८ ततः सुव्रतनः सर्वेरामंऊचु
रिदंवचः अंत्मणीयाधरोसर्वसमुद्रंत्ताप्रभुद्वह ९ नयास्तव्यंत्वयारामत्वद

सह्याद्री० त्तेवसुधातले इतितेषांवचः श्रुत्वातथेत्युक्त्वाथभार्गवः ९ अर्णवस्थानमांकां खंड०
क्षप्रययौपाश्चिमांदीशं चरन्स्ववसुधांकृत्स्नांसशैलंवनकाननां ११ क्रमदा
गत्सचांद्राक्षीत्सह्येपर्वत्तमुत्तमं नानागमत्तपोनिष्टैर्मंत्रशिद्धैर्महर्षिभिः
१२ अप्सक्षैर्वयियुभक्षैश्चशीनपर्णाशनैरपी जुष्टंकिन्नरगंधर्वैरप्सरासिश्चचा
रणैः १३ नानामणीमयैश्शृंगैस्स्वर्णानांधातुचित्रीतैः नानाद्रुमलतागुल्मै
नानापक्षिगणैरपी १४ नानामृगगणैश्चापिनानाप्रस्रवणैरपि जंबुभिः
पनसैश्चैवकपित्थैश्चरसालकैः १५ फलभारान्नमशाखैः शिखरैर्बहुभिर्वृ
तं चापेयैर्जगिपुन्नागैर्बकुलैर्घूर्णितपर्णौ १६ सततंरक्तकंठानांकूजितैश्च पत्रं०
अ० पतत्रिणाः व्रजन्तमत्तमातंगैर्गर्णितमिवनिर्झरैः १७ रुदंतमिवपंचा १
८७ स्यैर्गायंतमिवषट्पदैः आरुह्यपर्वतेशृंगेददर्शउदधिंहरीः १८ कल्लोलै

द्विरदाकारैः प्रसुप्तंतमीवांजसा आवर्त्तनिकरैर्दुर्ष्टंगंसिरंकरुणालये १९ सशं
खमौक्तिकाकिर्णविमलोदकपूरितं सचंद्रोडुगणैः किर्णन्म्राकाशमिवनिर्मलं २०
नानासुधरजातिभिः सार्वक्षोभमिवांबुधिः मत्स्यैश्चकच्छपैर्नक्रैः तिमिभिश्चतिमिं
गिलैः २१ यादिभिरन्यैर्विविधैःशावितंजलमारुतैः द्रुष्टवानंबुधिंरामसांतपूर्वम
भाषत: २२ भोभोजलनिधेदुष्टमपसर्पसजाधुना इमंदेशामितिप्रोक्तोप्रत्युवाच्चरी
त्पतिः २३ त्वदाज्ञयाच्चतिष्टमीवेलामाक्रम्यभार्गव कियान्देशान्परित्यज्यमया
जानेनकिंचन २४ मप्युतसृज्यमहांभागपरशुंत्वकेरास्थितं घत्तेत्सादित्तदारभ्यत्सजा
मीस्थलमंत्रितः २५ इत्याकर्ण्येवचातस्यसिंकोरमितविक्रमः स्थित्वासह्यगिरे
शृंगंचिक्षेपपरशुंलघुः २६ कुठारपतनास्थानंकृत्वासमासरत्पतिः अपसर्पत
रद्धांबुनदीवशरदागमे २७ ततोवतीर्यशैलेंद्रशृंगाद्भृगुकुलोद्दह देशमालो

सह्याद्री० कयामासत्वत्कंवारिधिनातदा २८ सत्यपार्वतमारस्य योजनातित्तयावधिं खंड०
कन्याकुमारच्चैकत्रनासिकाः त्र्यंबकाः परं २९ सिमरूपेणविद्येतदक्ष
णोत्तरतःशुसो योजनात्रिंशतायामं विसेदेसत्तधातले ३० आत्र
सण्येतदादेशे कैवर्तान्त्रिष्यसागवः जित्वासबडिशंकंठेयत्नसूत्रम
कल्पयत् ३१ दशानेवतदान्विप्रान्चकारभृगुनंदनः क्षोणीतत्वेतु
यद्यस्तीपुनस्तत्राविवर्जयत् ३२ वरंददौस्वदेशस्योदुर्भिक्षोमास्तच
त्विती स्थापयित्वास्वाकियेसः क्षेत्रेविप्रान्प्रकल्पयत् ३३ ज्यामद पत्रं०
ग्न्याततोदेवासुप्रीतिगतिरात्मनः बहुधान्यवतिभूयान्भूरियंस २
अ० स्यशालीनि ३४ धनधान्यसमृद्धाश्च यूयंभवतिसर्वदा यदाकदाच
८७ युष्माकंविपत्तिर्जायतेंभुवि ३५ तदाचेत्स्मंततः सर्वेसिमवेतासुखा

त्तये जागर्त्याहंतदाविप्राः वः कार्यंसधयेत्क्षणात् ३६ इतिदत्वावरंतेभ्योजा
मदग्न्यः कृपानिधिः गोकर्णप्रययौरामोमहाबलपराक्रमः ३७ महाबलेशसंपू
ज्यविधिवद्भृगुनंदनः किंचित्कालंसचोवासगोकर्णेश्वरसंन्निधौ ३८ गतेतु
भार्गवेरामेतत्क्षेत्रस्थाद्विजातयः धनधान्यसमृद्धार्थाः समवेताः कदाचन ३९
रामवाक्यपरीक्षार्थंमंत्रयांचक्रुरंजसा मीलितानांचयुष्माकंआर्तिर्माचयदाभवे
त् ४० तदागच्छामीतिपुराभार्गवोप्युक्तवान्किल तत्सत्यनमृतंवेतीपरिक्षांकुम
हेवयं ४१ इतिसर्वेसमालोच्यरामेत्युच्चैःप्रचुक्रुशुः आक्रंदितांतदातेषांश्रुत्वा
रामकृपानिधिः ४२ प्रादुरासित्पुरोभागेदेवर्षेभार्गवस्त्वयं ४३ श्रीभार्गवउवाच॰
किमर्थंक्रंदतेविप्राः भवद्भिर्मिलितैरिह किंदुःखंभवतामद्यनाशयाम्यचिरा
दहं ४४ स्कंदउवाच॰ ॥ इतितस्यवचः श्रुत्वाप्रत्युचुस्तेभयान्विताः नकिंदपि

संप्राप्तंदुःखत्वंकपयाविप्रो ४४ जल्पीतंभवत्तासत्यंअन्नजंवेत्तिशंकि
तैः केवलंतुपरीक्षार्थंकदतंमीलितैःप्रभो ४५ इतितेषांवचःश्रुत्वाक्रोधा
संरक्तलोचनः निर्दहंतिविनेत्राभ्यांमालोकस्यतभूसुरान् ४६ सन्नापि
तान्तदाविप्रान्जमदग्निकुमारकः त्वदन्नभोजनेनायं यंचेलखंडधराभु
वि ४७ अप्राविद्धात्वनाथाहश्लाघनियाभविष्यथ तत्वेत्थंभार्गवेरामे
तत्क्षेत्रस्थाद्विजातयः ४८ शापग्रस्ताःसुदुःखार्ताःशूद्रप्रायाःसदाभवे
त् गतेतुकतिन्चित्कालेरविचंद्रासमुद्भवाः ४९ मयूरवर्मन्निपतितद्वंशे
संप्रशाशासः शूद्रप्रायान्द्विजांप्रेक्ष्यशिखीवर्मास्वराष्ट्रजान् ५० अहि
छत्रंसमागम्यतत्रस्थान्द्विजपुंगवान् आनियस्वपुरंतेभ्योददौग्रामान्सु
दान्वितः ५१ द्वात्रिंशद्ग्रामसहितान्शिखिवर्मामहिपतिः इतिजलनी

धितोऽशल्लब्ध्वाजनपदपतनैदेवताल्येश्च सदिदममलदेशामास्सुंकेतरु
विटपैर्विचिधैश्चपुष्पीताग्रैः ५२ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखं
डे परशूरामक्षेत्रोत्पत्तिर्नाम सप्ताशितितमोध्यायः

४० ७०

सह्याखं ७६३०

सह्याद्रि०

अ०
८९

खंड०

पत्रं
४

श्रीगणेशायनमः॥नारदउवाच॥ मयूराख्योमहाविर्यःसूर्यवंशसमुद्भवः
कथंस्थापितवान्विप्रान्विस्ताराद्वदसुव्रत १॥स्कंदउवाच॥ मयूरना
मनृपतिःहेमांगदकुमारकः अहिक्षेत्रात्ततोविप्रानागत्तान्द्विजपुंगवः २
सपुत्रपौत्रसहित्तान्संपुज्यविविधान्नृपः प्रसादयित्वतान्विप्रान्धन
संस्कारभोजनैः ३ अग्रहारान्चकारासौद्वात्रिंशद्ग्रामेभ्नदत्तः तत्रतत्र
द्विजवरान्स्थापयामीसभूपतिः ४ कदंबकाननेत्रीणिगोकर्णवेदसं
ख्यकान् शाक्तिमत्यास्त्तटेसम्यक्द्वयंग्रामंचकारसः ५ सर्वशास्त्रेषुनि
रतान्अग्निहोत्रसमन्वितान् स्थापयामासतान्विप्रान्रविवंशसमुद्भवः
६ ध्वजपूर्यांचसंस्थाप्यशीतायांदक्षिणेतटे अजपूर्यांचसूर्योमानुव
कारविधिवन्नृपः ७ अनंतशाममीतिःपेतुदशग्रामान्चकारसः ततसेशंचमहा

हृयः नेत्रावत्युत्तरेत्तटे ८ ग्राममेकंचकारासौसंस्थाप्यविधिवन्नृपः तन्मध्येग
जपुर्यांचिन्नृशिंहप्रतिष्टीताः ९ प्राच्यशिद्धेश्वरोयत्रपश्चिमेलवणांबुधि उत्तरे
कोटिलिंगेशोयत्रशितास्तिदक्षिणे १० संवैकुटग्रामामितिविख्यातंजगतित
ले तत्स्थेशामितिपुर्वोक्तिंनेत्रावत्युत्तरेत्तटे ११ नवग्रामंचकारासौश्रोत्रियेभ्यः प्र
दत्तवान् इत्थंनिर्मायन्नृपतिरग्रहारान्पृथक्पृथक् १२ ब्रांह्मणेभ्यः प्रदत्वा
थः स्वस्थचित्तोभवत्तदा एतेषुग्राममुख्येषुस्थिताब्रांह्मणपुंगवः १३ संतो
शामावहन्राज्ञेवेदाध्ययनपारगाः शीवपुजापरानित्यंविष्णुपुजापरायणाः १४
महागणपतेश्चापिप्रसादात्कांक्षिणस्तथा षट्कर्मानिरताःशांतासर्वशास्त्रे
षुकोविदः १५ मंत्रशास्त्रेषुनिरताःज्योतिःशास्त्रविशारदाः शांतासर्वशास्त्रे
षु पंचयज्ञपरानित्यंसच्चरीत्रादयालवाः १६ श्रोतस्मार्त्तसदाचाराः निष्टा

सत्कर्मतत्पराः वर्णाश्रमोदितान्धर्मान्नित्यंचक्रुरतंद्रिताः १७ मयुरवर्मान्निपत्तौ
क्षोणिंशासतिधर्मतः प्रहृष्टोऽभूत्तदालोकोयथाकृतयुगेपुरा १८ शौनकउवाच०
अथकालेनमहताशिखिवर्मामहिपतिः कलिमाक्रांतमालोक्यजगत्सर्वंविचक्ष
णः १९ राज्यभारममात्येषुविन्यासतपसेययौ चंद्रांगदंस्वतनयंबालंसंप्रेष्य
नारद २० तदातत्क्षेत्रनिलयाब्राह्मणास्त्वमितप्रभाः मिलितामत्रयामासूर्द्वा
मं त्रिंशत्ग्रामवासिनः २१ राजपुत्रःशंभुरयंत्रिचर्यास्तुप्रेक्षिकाः तस्मात्पालनकृ
त्कोपिनास्त्येवविज्ञायवत्तः २२ वयमद्यैवगच्छामोत्यत्कादेशमिमंपुनः चित्तोवि
त्वमहिच्छत्रंमाभूत्कालविपर्ययः २४ इतिसर्वेसमालोच्यजग्मुस्तेव्यग्रयथागतः
ततस्तत्रस्थितातावि प्रारागताब्राह्मणैःसह २५ इत्याहुर्बुधकृत्यंतेगोराष्ट्रनिल
याकृतिः प्रत्याख्यातास्तुतत्रैश्चगोराष्ट्रादागतान्द्विजान् २६ तेषांग्रामाद्बहि

ईषवासंचक्रुः समेत्यते चिरकालगतेतत्रसिखिवर्मास्तुतः सुधिः २७ चंद्रांगद
इतिख्यात्तो विचारोमकरोत्तदा मत्पीत्रासुत्तमाद्भुताब्राम्हणः क्वगत्ताइति २८
चोरैः सुबुबुधेविप्रान्यथापूर्वंगत्तापुनः चंद्रांगदोपित्ताराजन्सावहिच्छत्रं
गत्तापुनः २९ पूर्वमाकारितान्विप्रान्समेत्योवाचभूपतिः ३०॥ चंद्रांगद
उवाच०॥ गत्वामद्विषमांविप्राकिमर्थंपुनरागत्ताः इतिनिर्भर्स्यमेधावी
इतिचक्रेमहामति ३१ ग्रामेषुग्रहस्पेदानीपूरस्थुडांतथैवच इदंचिन्हं
करोमितितासांमतिमत्तांवर ३२ कारडरुग्रामकेतुसेदंचखारिसंख्यकः त
थाककाडीमध्येतुत्र्यष्टसेदांचकारसः ३३ तथैवमरणेग्रामेद्वितियंसेदविस्त
रं कोनुविनासुमध्येचसेदोद्वाहावपार्थिवः ३४ सचिवैःसहनिश्चित्यपूर
चूडांचकारसः तथैवग्रहस्पदानिचकारन्नृपनंदनः ३५ पाडीग्रामेचद

संख्यातद्वत्कोडील्लनामके मागवेत्तुग्रामकेतुवेदवद्भेदमंहसः ३६ मिन्त्रनाडु
ग्राममध्येतद्वत्पार्थिवनंदनः निमर्गिकिग्राममध्येचकारऋषीसंख्यकः ३७
सिमंतुरग्राममध्येनवभेदंचकारसः शिवबल्यांविशेषज्ञः त्रिशद्भिंदशात्त
तरं ३८ शाष्टादषंद्वैतद्वश्चचत्वारिंशश्चमध्यमाः अथाप्यावजपूर्यन्वि
तथानिल्लावेरकृताः ३९ कुटेष्ठोग्रहभेदाश्च द्वयंस्कंदपुरकृते पश्चिमे
शोडशग्रामएवंभेदान्विभज्यच्च ४० श्रीपाडिग्राममध्येतुपंचभेदानच
कारसः तथैवकोडील्लग्रामेद्वौद्वौभेदाकृतौमुदा ४१ कारमुरुग्राममध्येद्वौ
भेदाद्वाहपार्थिवः तथैवचोज्जयग्रामेभेदान्नाहसषोडशः ४२ मद्वंर्धकेतु
मांगल्तुभेदान्याहुर्महिपतिः चिर्कोडिग्रामकेत्वन्योसदसद्भेदमाहसः
४३ वामिजुरुग्रामकेतुद्वयंभेदंचकारसः पुरंग्रामेचचत्वारिबल्लमंजे

सह्याद्री° त्रयंयथा ४४ हैनाडुग्रामकेनामवेदवेद्रदमाञ्चेरत्त तैथैवइञ्चुकेग्रामेपंञ्च खंड°
क्षेदान्चकारसः ४५ कोमिजेसेदमेकंञ्चपाळीजेद्वीतियंतथा शिरिपाडमहा
ग्रामेषड्ढ्रदान्याहसूसुजः ४६ कोडीपाडिग्राममध्येसेदं सऋषिसंख्यकं
पूर्वाशोडशमुख्येतुग्रामेषुनृपशेश्वरः ४७ सेदान्येवंविधायाथस्वस्थचि
वे त्तोभूत्तदा एतेषांग्रामस्सेदानिपूर्वशोडशकेषुच ४९ संदेहनात्रकर्तव्यंत्रि
सप्ततिरिध्रुवं तथैवपश्चिमेहस्तेशोडशेचनसंशयः ५० द्विजास्थापित्तवान्
तत्रशांतचीत्तोभवत्तदा अथत्तत्रब्राह्मणाःसर्वेवासंचक्रुरतंद्रितः ५१ द्वात्रिं पत्रं°
अं° शद्ग्राममुख्येत्तुख्यातिंतेलेभिरेपरां ५२ ग्रामेषुग्रहस्सेदानिशाडुत्तत्रशतंद्ध ३
८८ यंः एवंचग्रहस्सेदानिकृत्वामतिमतांवरः ५३ स्कंदउवाच ॥ द्वात्रिंशद्ग्राम
महात्म्यसंक्षेपेणोदितंमया इदानिंतुमहाप्राज्ञेः किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ५४ इति
श्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे ग्रामनिर्णयोनामअष्टाशीतितमोध्यायः

श्रिगणेशायनमः ॥ ऋषयउवाच० ॥ सूतसर्वपुराणार्थविज्ञानविजितेंद्रि
य तवमुखेंदोर्गलीतंकथापीयूषमंगलं १ पीत्वाश्रुतिपुटैर्भूयःपिपासावर्ध
तेहित्तः अत्तः कथामृतंश्रोतंपुण्यंपापक्षयार्त्तिहं २ रहस्यंविविधंजन्मन्
त्वयामत्तिमतांवरः श्रुत्तानिसकलान्यद्धाधर्माणिविविधानिच ३ द्वात्रिं
शद्ग्रामनामानीग्रहभेदानियानिच पूर्वमेवत्वयैप्रोक्तंपातित्यग्रामसं
ज्ञिकं ४ यदास्तितिविशेषंतच्छ्रोतुमिच्छामहेवयं ५ सूतउवाच० ॥
श्रणुध्वमृषयःसर्वेसावधानेनचेतसः ६ इदमेवपुरापृष्ठशौनकोधर्म
कोविदं जन्मेजयस्यतनयःशतानीकमहीपतिः ७ व्यासोपदेशात्सत
तंपुराणश्रवणेयुत्तः कलिनाविष्टमालक्ष्यभारतंखंडमुत्तमं ८ क्षेत्र

त्तिर्थेक निरतायज्ञकर्मस्तथादरः शिवपादारविंद्यैकंयशिवभक्तिरतेंद्रि
तः १॥शतानिकउवाच०॥ सर्ववेदांततत्त्वज्ञसर्वशास्त्रार्थकोविदः तव
वागामृतंपीत्वानतृप्तिर्जायतेकथं१० भार्गवस्यप्रभावंचतस्यदेशस्य
विस्तरं द्वात्रिंशद्ग्रामनामानीतथात्तेदृवत्तानिच ११ विस्तरेणत्वयाब्रह्म
न्श्रोतुंसर्वसमग्रतः उपग्रामानीसंतीतिपुरायत्कथितंत्वया १२ तान्य
हंश्रोतुमिच्छामीग्रामानीमाधिदैवतं १३॥शौनकउवाच०॥ पुराक्रोड
मुनिर्नामिःसत्यवादीजितेंद्रियः १४ चिरकालंतपस्तप्त्वाशंकरंश्रीशम
व्ययं स्वाधिनंकारयित्वाथस्वनामकरितांपुरीं १५ समुद्रांकीतत्ती
र्थेंचनिर्मायस्वमनोहरं आश्रमंतत्रकृत्वार्येनिनंयेद्बहुवत्सरं १६

कलियूगेचसंप्राप्तेनैमिषारण्यमाश्रित: संक्षेपेणात्रवक्ष्यामिसाचधा।
नमनाश्रूणु १७ कदाचिद्भार्गवश्रीमान् सर्वक्षत्रकुलांतक: गोकर्णगं
तुकामेणमहेंद्राद्रौजगामस: १८ तत्रतत्रचतीर्थानिंऋषीणामाश्रमा।
निच शनै: पश्यंन्नमेयात्मांदेवतनानिच १९ तत:सह्याद्रीशिखरम
दूरद्दष्टवान्मुनि: दिव्यौषधितपोयोगंमंत्रसिद्धैर्महर्षिभि: २० भानौ
फलै २० जुष्टंकिंन्नरगंधर्वैरप्सरोभिश्चचारणै: नानारत्नमयै:श्रृंगैरिंद्र
नीलैर्विचित्रकै: २१ नानाफलप्रस्त्रवणै:नानाकंदरसानुभि: रुचिरैवि
हिंनंतीनांरमणै:सिद्धयोषितां २२ मयूरकोकिलयुतंमदान्यानिसम्
र्चितं अजस्त्रंरतकंठानांकूजितेश्चपतत्रिणां २३ अव्हयंतभिवश्रांता।

न्रकांतैःकामदुघैद्रुमैः भ्रजंत्तमिवमात्तंगैगृणंत्तमिवषट्पदैः २४ मांदारैः
पारिजातैश्चरसालैश्चोपिशोभितैः तमालैःशालतालैश्चकोविदाराशानार्जु
नैः २५ चूतैःकदंबनिंबैश्चनागपुन्नागचंपकैः पाटलाशोकबकुलैःकुंदैःकु
रबकैरपी २६ पनसोदुंबराश्वत्थवृक्षन्यग्रोधतिंदुकैः पुण्यैरोषधिभिः पुं
गैराजपूजश्चजंबुभिः २७ आम्रातकैरग्निशिखैश्चप्रियालैर्मधुकाननैः द्रु
मजातिभिरन्यैश्चराजितंकेणुकीचकैः २८ मृगैश्चचमरीमृगैर्मृगेंद्रैर्गजशै
ल्यकैः गवयःशरभैर्व्याघ्रैःरुरुभिर्महिषादिभिः २९ मृगनाभिभिराकीर्णं
विशिष्टंचमरीमृगैः कदलीखंडसंरुद्धनलिनीपूलिनस्तथा ३० निर्झरैश्चा
मरैश्छत्रैकदलीकेतुभिस्तथा विराजमानंशैलेंद्रंदृष्ट्वाहृष्टमनोमुनिः ३१

अवत्तीर्यददर्शाथचोलवंदेशमुत्तमं तत्क्षेत्रेप्राप्तवान्रामः मेधावीभृगुनं
दनः ३२ इत्थानारायणंसम्यक्पूजयामासशास्त्रतः कमलैर्लक्षसंख्याकैः
पुजयामासभार्गवः ३३ नानापचारैर्विविधैर्वेदोक्तमंत्रराशिभिः स्तोत्रक
र्तुंसमारेभ्यशंकरश्रीशामव्ययं ३४॥परशुरामउवाच०॥ स्याराजपूर्नकोटी
सुरकोटीकीरिटराज न्निरांजनीयनीजपादसुरोरुहाय शारासुतानिपत्त
येवरशंकराय नारायणायविमलायनमःशिवाय १ माराहित्तायमधुकै
ठभधारणाय ध्यानादरःप्रत्तरकंठलनुप्रभाय सारायसर्वजगतामपिशंक
रश्री नारायणा० २ धारानुरागधरणीधरराजकन्या धाराकेरंद्रतनया
वशामानसाय सूर्येंदुवन्हीनयनायचशंकरश्री नारायणा० ३ आराधनः
प्रणयिनामनिशंजनोनां कारागृहेकलयंत्तकलिकल्मशानि नारायणायनरकः

सह्याद्रि० छीदत्तशंकरश्री नरा० ४ नम्रस्गीताकुलनपाञ्चल्लदेतिमात्त। नामाविशेषीत खंड०
सुराञ्चमहापुराय नाथायसर्वजगतामपिशंकरश्री नरा० ५ भूवारीवन्हि
मरुदंबुदपूरुषार्कजैवारकोष्टवपुषोदशविग्रहाय ताराञ्चराञ्चरमयायञ्चशं
करश्री नरा० ६ कीनाशनक्रलुगृहितिरटन्मकंडु भूनागभी[illegible]तहरपा[illegible]
बुजाय आराधितायसकलैरपिशंकरश्री नरा० ७ नानाविलासन्नगराज
सुताश्रीयायं भोगप्रियायनरवाहनपुष्टीदाय नाकर्दमायनम[illegible]त्यतिशंकरश्री पत्रं०
नरा० ८ जयषंकरपंकजनाविभो। विष्णवःप्रस्पादकृपांबुनिधे वि[illegible]पावक २
अ० शेवितदैन्यहरा हरमाधवमानवमाररिपो १ रिपुदानवद[illegible]नवचक्रध[illegible] धरा
८९ धरपरियूनल्लोलस्रजा भूजगाधिपकोमलभोगशया। शयशोभितभृ[illegible]रवि
शालगदा २ गदभेशाजञ्चित्रविचित्रगणा। गणनायकमा[illegible]नतोशाकरा। ३

स्मितुरजराजीतश्रीकर। वरदाभ्भयदानविधानपद। ३ पदनम्रसुरासुरपुर्णकृपा
कृपणाखिलकामनकल्पतरो तरुणीमणिभूषितवामतनो तनुकांतिरनाकृ
तिनीलमणे ४ मणिमौलिविज्ञाकंटितचंद्रकला करवेणुरवोन्मदगोपिजना।
जनतादिविहिनानिरीदिद्रे दरकोटिविकासनिकासरूपे ५ रुचिरंनवकौस्तुस्रज
बुगलं गलल्लसितकाममहापरल गरलायुधमस्तकसंनटन नटनस्फुटित:का
औभ्भवांसघट ६ घटसंभ्भवदत्तमहास्ततते जगदिश्वरमेश्वरमेशभ्भव भवसागर
तारककंवधना धकित्तांधककंधरद ७ रदनछदविधृतविद्रुमभ दमसंय
दनगर रदकेसरराजीतपद्ममुख मुखरिकृतसद्गुणभाग्यविधे ८ विधि
वंधविदेहिपदंयहृद हृदयंगमकुंकुमलिप्तधर: धरज्याकमलाकुचलोल
कर। तरजाद्रितनिर्दयदैत्यपते ९ पतितासमहानगवज्रनुते नुतिमुलि

तवेदपुराणगणाः गणनाविषयानघपुण्यगुणा गुणवर्णनतिवभूमिसुसुर १०स
रस्तूरुहमुलल्लसद्भुवन भवनाशनभाविनमंगलद्दग दृगलमृदुलदिव्यतरुः प्रसवा
युधतापनरुन्नयन नयनांबुजसाधितचक्रजय जयक्रोडपुरिशागिरिन्नाजय
जयदिग्विजइसवदेवजय ११ एवंस्तुत्वात्तदारामः कृतांजलिपुटः सुधिः नत्वा
स्तुत्वाथतद्देवंप्रलस्थवारिणीदिशं ५४ तत्रमुक्तिमती दिव्यां विमलोदक पूरितां
मंदाकिनिप्रतिनिभांत्रयौघपरिवर्जिनी ५५ तांददर्शमहाभागतस्यांस्ना
तुंप्रचक्रमे विधायनित्यकर्माणिसोहंब्रह्मेतिभावयत ५६ मंत्रमुर्तिंहृदिध्या
यंनांतरेभजपंनमुं एतस्मिनंतरेराजन्नाजग्मुरतिदुःखिताः ५७ विश्व
स्तापूर्णगर्भिण्यः क्षुत्तीषासेनपीडिता नदीकूलंततः प्रापुः नवसंख्यान
वाकृति ५८ अविदुरेतपस्यंतंसाक्षाद्वन्हिशिखोपमं कोटिभानुप्रति

काशंनासाग्रकृतलोचनं ५९ ददर्शभार्गवंहृष्टातस्यांतिकमुपाविशत् पाहि
पाहिमहाबाहो सर्वभूतदयानिधे ६० दुःखान्नस्तारयविप्रांस्त्वंगभूतान्परंप
रान् उच्चैराक्रोदिताःप्रोचुःपुरस्तात्सुवस्थले ६१ त्वदयेत्स्यावयन्ब्रह्मनिंदि
ताः पापदूषिताः उद्धारयकृपासाधर्मत्तप्रायहताप्रियः ६२ शौनकउवाच॰
किमेतदितीमाश्चर्यविस्मयोत्फुल्ललोचनः उद्धारानिवनेत्रास्याददर्शनृपनं
दनः ६३ पतंतिभूतलेधिराः पालनायातिदुःखितान् सहजंहितदातासा
मदक्षायततकिर्तयेत् ६४ अथदत्वाभयंतेभ्य कृपालुर्दीनवत्सलः मेघगंभिर
यावाचउभाचभृगुनंदनः ६५ ॥भार्गवउवाच॰॥ धैर्यमालंब्यतानार्यः केशांसस
ज्यतामिति अभिप्सितंवरंब्रूहिदत्तमित्यवधार्यतां ६६ ॥नार्युवाच॰॥ द्वात्रिंश
द्ग्रामममध्येतुश्रोत्रियान्वयिनोवयं बाल्यभर्तुर्वियोगेनललाठलिखितेनच ६७

ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्यसुधारसमिवोदितं
उत्तस्थुरथविप्रस्त्र्या अश्रुपूरीतलोचनः ६८

वी३

सह्याद्री॰ इमामवस्थांसंप्राप्ताज्ञनैरतिविगर्हिता ग्रामणिभ्यःपरित्यक्तालपश्चिन्यैव खंड॰
यैवत ६९ देहंत्यक्तुंमधैर्यत्वाद्रूच्छामो नियतैर्वशात् पुण्यलेशेनमहत्वात्वत्तद्द
र्शनच्चक्षूद्विसो ७० कृपांकुरुदयासिंधोनःपालयकृपाकरः इतितासांव
चःश्रुत्वादत्तवानसयंमुनिः ७१ ताभिश्चसहस्रंप्राप्तः क्रोडेशस्सद्रदायकं
दर्शनंकारयामासयथाप्तकिर्भविष्यति ७२ क्रियतांमित्रसंवासंकिंचित्का
लमतंद्रितं रमात्हंकरन्यायेनतद्वःकरुणानिधिः ७३ शांतनोतिनुसं पत्रं॰
देवोभक्तिताकुलदेवतं एवंमुक्तामहायोगिगोकर्णनवयोतदा ७४ शौन
अ॰ कउवाच॰॥ किंकस्जनहित्तकरणंसंततिकरणंशिवदिरारमणं पंक ५
८९ जवन्नुतनच्चरणंशंकरनारायणंसदाकलये ७५ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तर
रहस्येसह्याद्रीखंडे शिवगणेशसंवादे भार्गवेणकृतास्तुतिर्नाम नवशीतितमोध्या
यः

श्रीगणेशायनमः ॥ शतानिकउवाच ॥ किंचक्रुरप्यविप्रेंद्रगर्भिण्यास्तानिवांतव
विस्तरेणवदस्वाद्यपंचग्रामसमूत्कथं १ शौनकउवाच ॥ संक्षेपेणात्रवक्ष्या
मिश्रृणुपार्थिवसत्तमः भार्गवस्यप्रभावंचपंचग्रामंचवैभवं २ सूतिमासश्च
संप्राप्तः शुचिवस्त्रादनंतरं निर्म्मिताच्चसविश्ववस्तास्सुतान्सुषुविरेत्तदा ३ के
मात्कंन्याश्चसंजातातापीनोन्नतपयोधरा संतोषमतुलंप्रापुः पपृछुस्तान्
पोत्तमः ४ तेषांपतियुर्वात्सल्यंतथैकोमासवार्षिकं गोत्लकायाचनंप्रापुःते
तश्चैन्मनुजेश्वरः ५ सादराबरणार्थायचैतंचक्रुरघोघगाः केचिज्जनाःके
र्षितंचलांगलंचचक्रुःचिज्जनाः ६ केचित्प्रापुस्तारिविद्यांकेचित्कुर्वंतिभ्रष्टी
कां जघन्यजलंप्रशायकिंश्रमस्त्वांनरेश्वर ७ इत्याविवर्णान्वैधायान्
पश्नास्तानिराकृत्तान् नेत्रहीनायथासेनायथेछंविचरंतिहि ८ शौन

कउवाच॰ इत्थंप्रवर्त्तमानस्य व्यतियुर्बहुवत्सरा भार्गवः कृतगोकर्ण
तथालोलवमंडणं ९ महेंद्रंगंतुकामेन प्रपेदे क्रोडपत्तनं ततोदूरसमायातं
भास्करस्यमहद्युतिं १० तंदृष्ट्वाभार्गवंवध्वः पेतुश्चरणयोस्तथा ततो
थायसवृत्तांतंउत्कोरखंडपुनःपुनः ११ यतात्क्षेत्रमहाभागत्राहिमांपापचा
रीणां तदाकर्ण्यवचस्तासांकृपालुर्भृगुनंदनः १२ कृपांचकारकृपयापाल
यन्निवभूमिप तथेत्याहमहाबाहोरग्निघ्नंसोमपिठनं १४ वेदवेदांगतत्व
ज्ञंस्मार्तकर्मसुनिष्ठितं अंगन्नंचमहाप्राज्ञोपश्चिमाब्धौतटस्थितं १५
संस्कारंक्रियतामद्यत्वयान्वैनसकारिणः अवैदीकेनमंत्रेणनामग्रहण
पूर्वकं १६ स्थानंकुरुतथात्वस्यः तत्रनिक्षिप्यतामित्ती कुठारपाणिरित्युक्ता
महेंद्रमगमत्तदा १७ शौनकउवाच॰ गुरुवाक्यमथाकर्ण्यसोमपिठिमह

मतिः गोलकांस्तान्समाहूयमंत्रपूतैर्जलैरपी १८ मृत्स्नानभस्मस्नानंचतथा
भूक्तिमतिजलैः विधिवत्स्नापयामासगुरुवाक्यसुगौरवं १९ नवाणांनचपु
त्राणांनवनामान्यकारयत् गासील्यःकंनतंवेद्यवच्चानिवचात्तरः २० हेरंबा
रयेल्लेदाल्भ्यनचैवकेर्यपालकः कौडगीहिम्णकल्कूरापश्चात्संभावतासवान् २१
चौलोपनीतिकर्माणितथाद्वाहानियानिच लौकिकोक्तेनमार्गेणचकारससु
रद्विजः २२ कार्याकार्यविचारज्ञोनातिकर्मगुरोगिरा ग्रामंकुत्रकरिष्येहंमि
तिचिंतापरोभवत् २३ शौनकउवाच०॥ एतस्मिन्नंतरेराजन्व्योम्निगिःसम
पद्यतः अत्रेयंकारयश्चेतिविस्मयंविस्मयावहं २४ ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्यस
विप्रेंद्रोमदान्वितः उपत्यकायांकोपाद्यःसह्यशैलस्यपश्चिमे २५ उत्तरेकौ
यतेसीमायामसह्यसमुद्भवा सतानामनदीपुण्यापर्वतेविमलोदकाः २६

क्रोडाद्रेरीशभागेतुशुक्तिमत्याश्चपश्चिमे ऊशाब्दात्परतः पारुशब्दग्रामांचका
रसः २७ तत्रास्तेभगवान्देवःसुपुत्रोगजमुखःसदा शंखचक्रगदाशार्ङ॰पाणि
नासहविघ्नराट् २८ तस्यचोत्तरदिग्भागेकारवेलतिविश्रुतः राजतेतत्रदेवेशः
शार्ङ॰पाणिश्चतुर्भुजः २९ भ्रातिचस्वभक्तानांवांछितार्थःप्रदायकः तस्यपश्चि
मदिग्भागेवामनोद्रतिविश्रुतः ३० तत्रास्तेभगवान्साक्षात्असुरांतकरोवि
भुः अनारतंहिसुखकृत्भक्तानामभयःप्रदः ३१ शुक्तिमत्यापुरोभागेउलु
नामेतिविश्रुतः करोतितत्रसांनिध्यंदेवीभगवतीहिसा ३२ महिषासुरनि
र्नाशकारिणीचंडदर्पहा चापशूलगदाखड्गधारिणीजगदंबिका ३३ तत्रै
वपुंडरीकाक्षः प्रभुःसर्वत्रगोचरः सर्वदावामभागस्थःलक्ष्मीसंश्लिष्ट
विग्रहः ३४ कपित्थानात्रत्रिषष्ठेपुरारंद्रेनधीमता स्थापितोस्त्यमहालिं

गोचराचरसुखप्रदं ३५ अद्यापिलिंगरूपेणदृश्यतेदृष्टिगोचरः एकंचपंचग्रामा
न्सःकारयित्वाद्विजाग्रणी ३६ एकस्मिन्नेवमाज्ञाप्यत्तथैवाष्टौजनान्तथा उ
भाउक्षौपृथक्ग्रामे ज्ञानांधान्ततेनरान् ३७ सुखेनस्थास्यतामंत्रयावच्चंद्र
दिवाकरौ भार्गवस्यप्रसादेनत्तावत्तिष्ठतिबालकाः ३८ अत्रिगोत्राणियुष्माकं
वर्धतिरूपयाविप्रो इत्याशीर्वादमान्तैर्नुतः शिष्ययत्तमः ३९ भूयोभूयोनमस्तु
त्यक्रोडेशायमहात्मने गुरवेभार्गवायाथप्रययौस्वाश्रमंप्रति ४० शौनकउवाच॰
ततःकालांतरोराजन्नदीमारुरुहः क्वचित् तत्रघाटंप्रकुर्वंतिपिंडमूलकुरराय
थाः ४१ अधित्यकायांसह्याद्रेः पूगीवाटंनसंशयः अत्यंततायमेतेषांलांगलल
विधार्यते ४२ एतेषांगोलकानांचवाटिकाचप्रशस्यते अथवाभारविधांच
शेवावृत्तिस्तथैवच ४३ पंचग्रामजनामूढाकर्महिनानिराकृताः तेषामात्राब्र

स्मणीकाराजतेराजशेश्वर ४४ सहसोज्यंसहावासंसहसंसाषणंतथा सहया
त्राश्रयाणंचनचेत्याहुर्विचक्षणं ४५ तेषांमन्नंप्रभुजानोपातित्यमनुगच्छति अ
ग्निहोत्रंचसन्यासंपुरोहित्वंतथैवच ४६ श्रौतंचस्मार्तकर्मंचपुराणपठनंतथा
स्वयंस्थूलिंगसंस्पर्शंतांत्रिकत्वंतथैवच ४७ यमाद्यष्टांगयोगत्वं नेत्याहुस्मरशुनं
दनः नचैतेगोलकाश्चसोविवर्णाश्चनिराकृताः ४८ विप्रत्वमनुगच्छंतः प्रवरंतु
कल्लौयुगे बहुनात्रकिमुक्तेनकिमन्यश्रोतुमिच्छसि ४९ एतेषांदर्शनात्सुसांपा
तित्यंसंभविष्यति प्रायश्चित्तंविधीवक्षेमार्तंडस्यविलोकनं ५० गणेश्वरंवि
छुमनादिमन्यं विष्णुंतथाविष्णुमुदारविक्रमं देवीमुपेंद्रंचमहेंद्रलिंगं नमा
मिभूयः प्रणमामिभूयः ५१ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे पाति
त्यपंचग्रामनिर्णयोनाम नवतितमोध्यायः

श्रीगणेशायनमः॥ शौनकउवाच॥ पात्तित्यग्राममस्त्यान्यनूष्ठक्तिमत्याश्चदक्षि
णे शूद्रदत्तंद्विजेभ्यश्चवाहंकेभ्यः स्ववाहनं १ पुरातुपादेगेकश्चित्सद्धकंदेति
विश्रुते रूपयौवनसंपन्नौमहाबलपराक्रमौ २ शिवपूजापरौनिष्ठौद्विजभक्ति
परायिणौ तयोस्तुकतिचित्कालोव्यतियुर्नृपनंदनः ३ द्वात्रिशद्ग्रामनिलयाश्चेश
देवविदांवरः अष्टौद्विजासमायाताः सभार्याः सहपुत्रकः ४ तंवदंतिसमाक
र्ण्यनिर्भाग्योधनलोस्त्रिया तयोःसमीपमाजग्मुः दरिद्रविनिवृत्तयः ५ आशिर्वा
दततः कृत्वासमवेताद्विजाधमाः आज्ञापूर्वकवाक्यानीउचुस्तेधनलोलुपाः ६
युवांधीरौयुवांआढ्यौयुवांपुज्यौजगत्त्रये भवंतोसदृशोनास्तिरूपोदार्यगुणा
न्वितौ ७ स्तुतिमीत्थंबहुविधैचकिर्वाक्यविशारदैः समागतानमालोक्यजष्टौ
धर्मपरायणाः ९ विधिवत्पुजयामाससतेभ्योद्रविणंबहू तथाष्टौसकुटुंबीभ्य

सत्याद्री॰ कृत्वापद्मानिशूद्रजाः ९ तद्दासर्वसमृद्धानिपशूधान्यानियानिच दासि खंड॰
जनयुताह्याशुददौतेभ्योमुदान्विताः १० तेनसन्मानिताविप्राः वासंचक्रुस्तं
द्विजः शुश्रूषांतस्यकुर्वतोनित्युद्धादक्षहस्ययनाः ११ जघन्यजोस्यसंचिंत्य
पुत्रहीनाचमंगनां अन्यासुलोचनाप्राप्स्येपीनोन्नतपयोधरा १२ रूपयौ
वनसंपन्नांसर्वलक्षणलक्षितां अस्मासंततिवृध्यर्थंचरणेहंवनितांभूसां १३
नापुत्रस्यचलोकास्तिसाहुर्मतिमतांवरः इतिनिर्धार्यमनसाविवाहेकृतनि
श्चयः १४ आमंत्र्यबांधवैःसार्धमुक्तवानसमनोरथान १५ शूद्रजायाउ पत्रं
अ॰ वाच॰ क्रियतांममचार्वंगीसखायः पुत्रकामिनी अस्मिन्नर्थेमहाराज्ञाज्ञा १
९१ तमाकुरुताधुना १६ अथतेबांधवाःसर्वेसमालोच्यपरस्परं काचित्कन्या
सुभ्रश्रेणीबिंबोष्ठिनवयौवनाः १७ दृष्ट्वातमूचुस्तेसर्वेयोजनार्धार्धसं

स्थिता: काप्यस्तत्रमहाप्राज्ञातवभार्याभविष्यति १८ इतितेषांवचः श्रुत्वामे
नेसत्कृतकृत्यतां स्वः कालेपरिणेतव्याइतिनिश्चित्यचेतसा १९ पाणिग्रहण
संभारान्संपाद्यः स्वजनैः सह शिबिकावाहकः कोपिनास्त्यत्रविषयेवृतः २०
कींकरोमीक्वगच्छामिकथंचिंतातरिष्यसि ब्राह्मणान्तान्समाहूयविनयेनाब्र
विद्वचः २१ अवंचभवतांभृत्यममकायसमग्रतः मनोहितंकुलस्यास्यमत्स
द्भिः क्रियतांलघुः २२ तदातस्यवचः श्रुत्वाविप्राः प्रेमनिमंत्रिताः तथेत्यूचु
र्द्विजाः सर्वेनानारत्नैरलंकृताः २३ अष्टपादेनरश्चितामध्येतेशिबिकांदधुः
शौनकउवाच० किंवक्तव्यंनरपतेहेलयाविधिचोदिता २४ गुरुबंधुजनान्सर्वा
न्त्यजंत्तेर्थपरानराः वेश्यासक्ताः परस्त्रीणांद्यूतासक्तास्त्रयिमीव २५ अत्रवास
क्तानराभूपसत्ततंगास्सजंतिही जघन्यसहसागत्यशिबिकामारुरोहसः २६

शनैर्वधुगृहंप्राप्यकृतोद्वाहः सम्भूद्विजः पत्न्यासहमुदंयुक्तंप्रपेदेनिजमं
दिरे २६ अथतेभ्योद्विजेभ्यश्चवस्त्राणांभरणानिच एकेकस्यैवद्विजस्या
थप्रददौसमुदान्वितः २७ शतप्रस्थानिनिष्कानी किन्नुदेयंमहीपते अ
थतेब्राह्मणाः सर्वेद्रव्याण्यादायसत्वरः २८ स्वात्तवर्गसमादायग्रामंगंतुंप्र
चक्रमुः पतितांनागतान्दृष्ट्वाग्रामस्थाः क्रोधमूर्छिताः २९ दंडमादायहस्ते
ननिजघ्नुः स्तान्नरेश्वरं तेभयात्सहसाजग्मुर्दारुणंव्रघलांगजं ३० तमूचुः
पाहिपाहितिर्नोविधीयतां तदातेषांवचः श्रुत्वाकृपयाविष्टचेतसा ३१
जघन्यजाग्रणीभूयतानुवाचभयान्वितान् शोकंत्यजतहेविप्राकिमर्थं
कृत्वाकारणं ३२ इमंग्रामंचदास्यामीनवोढमगमिमं गोमहिष्यादिस
र्वस्वंस्त्रियतामत्रनिर्भयाः ३३ शौनकउवाच॰॥ यस्यद्रोहंचकुरुतेयदा

पः करुणान्विताः आर्त्तिवदुःखसंतप्तस्तमेवशरणंव्रजेत् ३४ मनसादु
स्मरत्सोपिद्रोहंतेनकृतः पुनः उद्धरीष्यतिधर्मात्मारामः शास्त्रभृतांवरः ३५
तेषामसौ द्रोहकृतंचतुर्थेनरपुंगवः तेगात्रयिस्मयंकार्येनकश्चित्करुणात्म
नः ३६ तथैतेभ्योद्विजेभ्यश्चशूद्रोसौकरुणार्दित कांत्तापत्यकांततातांतुनवो
ढांनवयोवनां ३७ विचीत्रवसनोपेतांविचीत्रैभरणैर्युतां गोमहिष्यादिस
र्वस्वंपूरितंभवनंतथा ३८ स्नात्वाशुक्तिमतितीर्येनशिहलास्यसन्निधौ धरा
पूर्वदेशेग्रामंसुजनैरक्षिनंदीतं ३९ निर्भीताः संचरंतत्रास्थियतांशाश्वतं
द्विजाः इत्युक्तातिर्थयात्रायांययौसवृषलात्मज ४० शौनकउवाच० ॥ अथते
ब्राह्मणाः सर्वेहृष्टचित्तस्तवत्तदा ग्रामंमत्तष्टोपभागानिकृत्वाश्रेश्रैर्निवे
शनं ४१ तथैवभावयेत्तासांतथानामानियानिच हव्यकव्यशुभादीनिचक्रुः

संकेत्तमार्गत्त: ४२ तदाप्रभृत्तिराजेंद्रत्ते विप्रान्यवसन्सुखं द्वात्रिंशद्ग्रामसं
स्थानंमहात्म्यवृषलस्यच ४३ नवोढायाश्चिकांताया: किंब्रवीमिनरेश्वर कु
लहीनापरित्यक्तागुरुबंधुजनैस्सह ४४ द्वात्रिंशद्ग्रामवासिन्यानिंदिता: पापचा
रिणी। सदाशूद्रान्ननिरताराजत्तेभूतलेवत्त ४५ एतेषांदर्शनात्सद्य: पाति
त्यमनुगच्छति प्रायश्चितंविधिंवक्ष्येश्चंडांशोदर्शनंपरं ४६ बहुनात्रकिमुक्ते
ननात्रकार्याविचारणा। ४७ हिरण्यहंतारमनादिपूरुषं जगत्त्रयेव्याप्तसदा
रविग्रहं सुरासुरै:पूजितपादपंकजं भजेन्नृसिंहंचभजेन्नृसिंहं ४८ इतिश्री
स्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे एकनवतितमोध्याय:

श्रिगणेशायनमः ॥ शौनकउवाच ॥ पातित्यग्राममस्त्वन्यकोटीलीं
गेश्वासन्निधौ तत्रस्थितानींमर्त्यानींपापिनांक्रुरकर्मणां १ असत्यवा
दिनांतेषामहात्म्यंचवदामिते लोकेत्तिवैचित्र्यकरंश्रोत्तृणांविषयावहं
२ पुरालुपार्थिवः कश्चित् असित्स्वरगुणान्वितः नाम्नावसुरितिःख्यातो
यंविदुर्भूपुरंदरं ३ तस्मीन्शासतिभूपालेक्षोणिसर्वसमृद्धिनि अन
तत्वंतोषकत्वंनास्तिक्याहुर्मनीषिणः ४ इत्थंप्रवर्तमानस्यव्यतियुर्बह
वः समाः कदाचिदः स्यवद्वादं कुलस्थानांमहात्मनां ५ तदाकोटिश्वर
स्थानांसीमाव्यत्तस्तकारणं तदावैनेयसंबंधंबोडसप्रस्थहेतुके ६
कृत्वाविवादंबहुधाराज्ञंसर्वज्ञएवयेत अथराजामहाप्राज्ञोनीतिवा
क्यविदांवरः ७ तदाकोटिश्वरस्थातान् प्रचंडान्धुर्तपुंगवान् जल्मतः

सर्वमन्वतंसात्वयंन्नाहपार्थिवः ८ इत्यंप्रवदतस्तत्रवाक्यंचनृपतेःश्रुत्वं
तिरस्कृत्यनुपस्यांग्रेन्यकुर्वंतोबभापिरे ९ निजगादविचिन्त्याथहर्षयन्नि
वतांसभां काश्यपंप्रार्थयिस्यामोपदत्तेषांशुभाशुभं १० कलुषंयत्रयत्रा
स्तितत्रतत्रदहीष्यति इतिनिश्चित्यमनसाचारानाज्ञापयत्तदा ११ द्वात्रिंश
द्ग्रामनिलयान्स्वेस्वेधर्मान्व्यवस्थितान् यज्ञमान धनान्युज्यान्क्षिप्रमा
नीयतामिति १२ पश्चःसाधइतिष्येहेमादिष्यन्नृपनंदनं १३ शौनकोवाच०
अस्मिन्नेवक्षयामध्ये धूर्त्ताःकोटेस्वरस्थित्ताः सिमोपात्यसमागत्यखनि
त्रैरतिवेगतः १४ क्षोणींखात्वाव्योममात्रांकुंडेकुत्सितकर्मणाः निक्षिप्यपु
रुषकाश्चित्तस्थिप्यतंतेप्यपूरयत १५ यथास्वस्वगतंप्रापुःराज्ञाएवव्यव
स्थिताः अथचौरेःसमानिताद्वात्रिंशद्ग्रामवासिनः १६ आजग्मुर्नृपसं

न्निध्यंत्र्यासिर्वादपुरःसर तत्कालेचित्तवाक्यानिजुगुप्सर्वैर्नरेश्वरं १७ तदाव
सुजनैसार्धैसिमांप्रातंययुर्मदा संग्रह्यपुजासंभारं दैवज्ञैस्तांत्रिकैःसह १८ तोर्यत्रिके
णसहित्तोकुटकोटिश्वरैःसह स्थिरांपुजांकरोतिस्म गंधपुष्पाक्षत्तादिभिः १९ भक्ष
भोज्यैस्तथाधुपैर्दीपैर्नैवेद्यचंदनैः प्रार्थनामकरोत्तत्र पार्थिवोमनसेप्सितं २० कृता
जलिपुटोभूत्वाविनयेनाब्रविद्वचः २१ राजोवाच० ॥ विधेहिदेहिकल्याणंकलुषंय
पाकृतं अज्ञानाज्ञानतोवापिक्षम्यतांक्षम्यतांत्वया २२ कुटस्थानमीमंक्षेत्रंअन्य
स्थानमथापिवा वास्तव्यंतत्वयासम्यक्बोधनायइमांन्रपा २३ इत्थंमुक्तामहि
पालोतत्रतूष्णिंबभूवसः ॥शौनकउवाच० ॥ श्रृणवंतासर्वभूतानांकुंडस्थाविधि
चादितः परित्यागायचैत्येशास्वसाषायन्रपात्मजाः २५ राजकीर्तिस्तथाख्यातो
गदतिस्मनराधमाः इदंकोटिश्वरंस्थानंज्ञातव्यंनात्रसंशयः २६ इदंशाक्तंसमाक

सह्याद्रि० र्ण्यपिशुनाःपापकारिणाः श्रूयतामनुजाः सर्वैवाचद्भिर्लोककंटकैः २७ अपहृत्यमदियं खंड०
चस्वर्वसैस्योददाससौ इतिसंलापयंतस्तेमेनिरेकृतकृत्यतां २८ शौनकउवाच०
एतस्मीनंतरेव्योम्निजनमाश्चर्यकारिणि २९ निर्भर्त्स्नेहएवतथाकोटिश्वरस्यच प्रा
ध्नातिजनतापीद्यशंकाऐवामितप्रभो ३० स्वप्रभावंदर्शयंतिनिजगादाथतान्प्रति न
रवागीर्भूमिसंबंधाज्जातानरसुरवाध्रुवं ३१ कोटिशास्थाजनाःसर्वेचकाःपापचारि
णः अस्मीन्नर्थेमहाराजाशापाम्मिशिवपादयोः ३२ इत्युक्तासाभगवतीतत्रैवांतर्हि
ताभवत् तदात्तद्वाक्यमाकर्ण्यरोमांचितकलेवरं ३३ तस्थौमुहुर्तंधर्माजाडिभू पत्रं०
ताःसविस्मयः ग्रामस्थानांपुरस्थातुभूमीखात्वाप्रदृष्टवान् ३४ कृमीसंकुलि २
अ० तंमांसभूतंपुरुषविग्रहं सराजाविस्मयोभूत्वाक्रोधात्सरक्तलोचनः ३५ ग्राम
१२ स्थानांपूरोभागेसर्वस्वपदहृत्यच असाक्षिवादिनस्तत्रग्रामस्तेभ्योप्रदत्तवान्

३६ परित्यागात्सरित्यागैस्तैरेचलुविधीयतां इतिनिर्द्दिश्यभगवान्गच्छतिस्मपुरं
प्रति ३७ अथतेब्रांह्मणासर्वेकालयानतमस्तका असाक्षवादिनोयूनंपतिता:प
पयंत्रिता: ३८ अनस्थानाश्लाघनियसर्वकर्मबहिष्कृता अस्मिन्ग्रामेविवाह
दिवर्जनियोभविष्यती ३९ इत्थमन्त्ततादृक्पमहाप्राज्ञोदृढव्रता: ग्राममन्यसमा
साद्यजग्मुस्तेस्वंनिवेशनं ४० परित्यक्तास्तत:सर्वेवार्धेस्तीरमुपाश्रिता: स्थिता:
षण्मासपर्यंतंमदक्षोव्याकुलेंद्रिय: ४१शौनकउवाच०॥ यदृच्छयागतश्रीमान्वि
मतस्थापितामहान् ततोदूरेसमायांतमहस्करमहद्युति: ४२ ऊर्ध्वपुद्राकितंशा
तंललाटेचोर्ध्वपौंड्रकं ४३ अमूलमुद्रांकितबाहुदंडं मध्यसमावेशितन्चैवखंडंवा
मेकरेप्राङ्गतवेणुदंडं मंतयुगमाध्वमत:प्रचंडं ४४ पुनश्चमुद्रांकितसर्वगात्रं
वामेतरसर्वतनीलपात्रं कृपासमालोकितवामनेत्रं ध्यायंतमीशास्वहृदिपक्षिप

त्रं ४५ कंठेसमाश्लिष्टशुपद्ममाला ब्रह्मांडपिंडिकृतपिंडज्वाला ध्यायंतिमीनाथ्यन्
सिंहलीला ध्यायंतमाद्यहृदिलोकरूपं ४६ तंदृष्ट्वादंडमद्भूमौमुनिमंदारसंन्निष्टं
वंदंतंस्वमुतंसम्यक्वेतुश्चरणयोर्मुदः ४७ ऊचुस्तेषांचरीत्राणिश्रसाक्षीत्वेननि
दित्ता पाहिपाहिमहाप्सागरूपाल्लीर्दीनिवत्सल ४८ शौनकउवाच० ॥ इत्साकर्ण्य
वचः स्तेषांशोकपुरितदिङ्मुखं उद्धरिष्याम्यहंविप्राः क्षणादेवनसंशयः ४९ कृपाकरः
सभगवान् इत्युक्त्वाचाक्षयंददौ सप्तमुद्रांकितंरुक्वामंतचेत्यंहरामिधं ५० तथाष्टाक्ष
रमंत्रंचविष्णुनामान्विकंशुभ ऋषीश्चवामदेवाख्यो छंदोनुष्टुप्प्रकीर्तितः ५१ तथाना
रायणोदेवः कैवल्यार्थप्रदायकः पुराचक्रधरःश्रीमान्हितमामुक्तवान्विभु ५२ कंठेच
तुलशीदामललाटेऊर्ध्वपौंड्रकं मुखेपंचाक्षरीयस्य विष्णुरेवनसंशयः ५३ बहुनात्र
किमुक्तेनकुर्वंतुममशासनं ५४ शौनकउवाच० ॥ शाययित्वाततोयोगित्रयपोते

श्वसत्कृत्ता। निष्कलंकाश्चेत्त विप्रार्गुरोर्वचनगौरवात्त् ५५ तस्मिन्ग्रामे निवासंच
पुनश्चनृप वेदवाक्यापरित्यक्तः निर्भीत्यासंचरंत्यहो ५६ तेषांदर्शनमात्रेणपा
तित्यंत्वल्पेलनरः प्रायश्चित्तंमहंवक्ष्येषष्टकालव्रातंचरेत्त् ५७ इतिश्रीस्कंदपुरा
णेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे पातित्यग्रामकथनोनाम द्विनवतितमोध्यायः

श्रिगणेशायनमः शतानिकउवाच॰ ॥ विचित्रमिदमाख्यातंविचित्रंत्वमु
खोद्गतं भूयोपिश्रोतुमिछामिवदमहात्म्यमुत्तमं १ शौनकउवाच॰ ॥
श्रणुराजन्प्रवक्ष्यामिसकलत्रपुनःपुनः पुराशतवित्तंतूनांगर्भिणी
नांनरोत्तम २ नानादेशोद्भवानांचवृत्तांतप्रवदामिते अंगवंगकलिंगे
भ्योसौराष्ट्रगुर्जरीस्तथा ३ आंध्रद्राविडकर्नाटाकाश्मीरस्थ्यस्तथैवच
महाराष्ट्रीकराढंडशिंधुमागधतैर्नरः ४ गौडागौराष्ट्रदेशस्थ्यापरित्य
क्तावितंतवः संजाताः पूर्वगर्भिण्यः कृतंश्राद्धविगर्हिताः ५ कल्मना
रहितानार्याःक्षुत्पिपासातिपीडिताः मिलित्वाताःसमायाताःतुंगभ
द्रादिकंनृप ६ तीरस्थमद्वयंशांतंविरुपाक्षमहेश्वरं नार्यःसर्वास्ति

माविष्टास्तुतिंकर्तुंप्रचक्रमुः ७ तत्रापश्यंन्महाभागंरात्तघस्त्रादिकंप्रभं क
एवंनामंमहाभागंनासाग्रकृतलोचनं ८ ऊचुःप्रांजलयःसर्वाःसंस्कृतांतंपृथ्य
कृपृथक् कागतिर्भेविदमुनेनिंदितानांचमादृशां ९ किंकर्मकुत्रगच्छामःश्रेयो
मरणमेवनः ॥ शौनकउवाच ॥ गर्भिण्यांवचनंश्रुत्वाकृपालुर्वाक्यमब्रवित्
उत्सत्यकायांक्रोडाश्रास्तिशंकरश्चाच्युतौ १० तयोःसमीपेवाराहीसैह्यशैलस
मुद्भवा ११ तस्यकूलेतपस्यंतंसर्वस्त्रकुलांतकं भार्गवंतंमहाभागंशरणंव्र
जतंद्रुतं १२ इतितस्यवचःश्रुत्वामुनिर्नत्वापुनःपुनः एत्रास्तिवरुणासिंधु
तत्रैवसमुपागताः १३ नदिकूलेतपश्यंतंवैश्वानरसमद्युतिं दृष्ट्वाभार्गवंदृ
ष्ट्वातस्यांतिकमुपाविशत् १४ रक्षरक्षमहाभागसर्वभूतदयानिधे दुःखा

नस्तारयविप्रोभंगमानेचदुःखदात् १५ इत्थ्यामाक्रंदित्ताःपेतुःपादोपाते
नृपात्मज रवयादत्ताचयंब्रह्मन्दूषिताःपापकारिणः १६ उद्धारयदयासिं
धोम्रत्तःप्रायाहत्तश्रीयं १७ ॥शौनकउवाच० ॥ तासांचाक्यमहाकर्ण्यरूपा
लुर्भृगुनंदनः दर्शयन्सस्वभावंचसांत्वयामासभार्गवः १८ उद्धृहंन्निव
नेत्राभ्यामभयंदत्तवान्मुनिः काविपत्तिश्चसंप्राप्तासर्वंवदत्तसुव्रतः १९
क्षणार्धेनतथानस्येभयमाकुरुताधुना कराभ्यांमंजलींकृत्वाप्रोचुर्भार्गव
सन्मुखे २० भोभार्गवमहाप्राज्ञादयालोक्षत्रियांतक २१ प्रागुजग्मुर्चारि
तंब्रत्तंभुंज्यत्तस्माभिरीदृशं स्वबंधुभ्योपरिःत्यत्कामंदभाग्यानिराकृत्ता २२
प्राणान्मोक्तुमधैर्यत्वांद्रुष्टुमोनियतेर्बलात् पूर्वपुण्यप्रभावेनत्वदर्शनिम
भूद्विभो २३ रूपांकुरुगुरुश्रेष्टपालयास्मान्द्विजोत्तमेः ॥शौनकउवाच० ॥ इतित्ता

सह्याद्री० खंड०

सांवन्नःश्रुत्वाअस्यंदत्तवान्कील इत्तषड्योजनादुरेगोकर्णाश्यसंन्निधौ २५ त
त्रन्यग्रोदवृक्षोस्तियोजनद्वयमंडितः तत्रस्थानंप्रकुर्वंतुर्निर्भीत्याममशासना
त् २६ विवाहनासाभरणंविनापादांगुलियकं धार्यंताश्रूद्रयोसम्यकुस्त्राकल्मा
तस्सविष्यति २७ संजातानांचयुष्माभिसंयुतानांचलक्षणेः तनुजानांतुतनुजा
वरंदत्वामहामुनिः २८ पश्यतांसर्वलोकानांतत्रैवांतरधियत अथतस्यवचः
श्रुत्वान्यग्रोधंसमुपाविशत् २९ तत्रस्थानंसमासाद्यग्रामस्थानामराज्ञया सु
खेनन्यवसद्भूपस्सार्गवस्याज्ञयातदा ३० कश्चीत्कन्यासुपुविरेकाश्चित्सुत्रान्प्रपे
दिरे श्वेषुश्वेषुचसंबंधंचक्रुरन्योन्यमार्गतः ३१ तदाप्रभृतितेसर्वेराजेतस्युवनेब
त तासुजाताभहाभागाःशूद्राएवनसंशयः ३२ तेषांसंसर्गमात्रेणपातित्यमनु
गच्छति तत्पापविनिवृत्यर्थंमार्तंडमवलोकयेत् ३३ बहुनात्रकिमुक्तेनपुरन्यन
वदासितं ३४ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे शूद्रोत्पत्तिर्नाम
त्रिनवतीतमोध्यायः

पत्रे० २

अ० ९३

श्रिगणेशायनमः॥ शौनकउवाच०॥ द्वात्रिंशद्ग्रामवासिभ्यःपरित्यक्ता
नराधमाः किरातकन्यासंसर्गात्प्रचरंति निराकृताः १ चतुर्विंशात्यर्भका
नांडोलनासकुटुंबिनी सततंदुश्चरित्राणांविभवंप्रवदामिते २ पुराध्व
जोत्सवेरथ्योचंद्रदत्तेनराधिपे नानादेषात्समायातानानावर्णाद्द्विजातयः
३ ब्रांह्मणःक्षत्रिविट्शूद्राःविवर्णाःशबरादयः सर्वेत्तेचोत्सवंदृष्ट्वाजग्मुस्त
त्रयपथ्यागताः ४ जगसमर्द्धीतिःकाश्चित्कन्याशावरसंभवा व्यतस्ताभूतदा
भूपसुंदरिपंचहायना ५ गुर्जरग्रामगाकेचित्वंचयित्वाथबालकिं॥ बाल
काउवाच०॥ तस्मीन्नेवत्तदारात्रौलांगृहित्वाययुर्गृहान् ६ दुःखीताबांध
वास्तस्यामाताभ्रातादयस्तथा अद्रष्ट्याबालकिंसर्वेभृशंदुःखमवापत्त७

दिनत्रयमथोगत्वाक्रुडायित्वापुरंययुः अवधूर्ताःस्तेविप्राःपुपूषुस्तांपु
लिंदजां ८ तामन्यग्रामवर्यस्यसूनोरुद्वहक्रियत्ते शबरित्तेविधानेनच
क्रदेवेनचादित्ता ९ व्यतित्तेशोडशेवर्षेसासुत्ताशुभलक्षणा तनया
मंगलापांगिताराधिपतिभानना १० पुत्रान्प्रायःक्रमात्सात्तुसर्वावय
वसुंधरान् इत्थंप्रवर्त्तमानायाः व्यत्तुयुर्बहवःसमः ११ ध्वजोत्सवंपु
नर्द्रष्टुंतत्ग्रामस्थाद्विजात्तयः तयानार्यःसमायुक्ताःतत्पुत्रैःपरिवारि
ताः १२ नानादेशस्थीत्ताविप्राःउत्सवंद्रष्टुमागत्ताः व्याधःसोपि
सबंधुस्थःसभार्यःसहसागमत्त १३ तत्रोत्सवदिनेरात्रौ
तान्बंधून्दृष्टवान्किल सातायन्मात्तरंदृष्ट्वारुरोदातिचदुः

खिता १४ उरश्चताडयामाससामातातीवदुःखिता एतस्मिन्नंतरेम
र्त्याहाहाकारंप्रचक्रमुः १५ अग्रजस्यवधूनीत्वावंचयित्वाप्रहास्यती
इतितेबांधवाःसर्वेराजेवार्तानिवेदयत् १६ भूपेतिविस्मयोभूत्वातामा
हूयपुलंद्विजां किमर्थंद्विजपत्नीत्वंअपहृत्यप्रयास्यसी १७ इतिराज्ञ
वचःश्रुत्वातंप्रत्याहपुलिंद्विजां १८॥ पुलिंदजाउवाच०॥ एषामदीया
बालातुविनष्टाभूध्वजोत्सवे इदानींदैवयोगेनप्राप्तामम कुमारिकः
१९ असिन्नर्थेप्रमाणानीकुर्याभवदनुग्रहात् इत्थंविज्ञाप्यराज्ञेतत्सु
धिरासासुताचिता २० पुत्रश्चातेसमायुक्तोययौव्याधस्वमंदिरं तस्य
वाक्यमथाकर्ण्यनरपतिर्विस्मयान्वितः २१ विर्धहंन्निवनेत्राभ्यांक्रोधा

सह्याद्रि० खंड०

त्सरक्तविग्रहः अब्रवीतान्सभामध्येतथ्यंवदतभूसुराः २२ शौनकउवाच०
तदाद्विजातयः सर्वान्प्रूचुर्भीतातिविह्वलाः कृततस्माद्भीरागछतत्सर्वंक्षम्य
तांविभो २३ इत्युक्त्वापादयोस्तस्यतेपुः पापरताधमाः अथराजामहा
प्राज्ञः सत्यधर्मरतः सुधी २४ स्वीकृत्यतेषांसर्वस्वंग्रामस्थेभ्यः प्रदत्तवा
न् परित्यागपरिः सांगंतैरेवतुविधीयतां २५ इत्युक्त्वानृपतिर्धीमानूज
गामनिजपत्तनं द्वात्रिंशद्ग्रामवासीभ्यः व्रीडावनतमस्तकः २६ समेत्यसदसात्त
त्रपापिनांग्रामवासिनां तेषांसंपर्किणांराजन्चतुर्विंशत्कुटुंबिनां २७ चतुर्वि
शत्यर्भकाणांडोलान्यादायसत्वरं^ तेषांग्रामाद्बहिर्देशेतद्ग्रामयवारिणां तथा
विसर्जयामासमहाभागदृढव्रताः २९ तेभ्यः श्राद्धंततः कृत्वाविधिवत्कुंभसंज्ञि

तेषांजल्लेषुनिक्षिप्यरक्तमात्मानियान्नित्व २८

अं० १४ पत्रं० २

तं द्वात्रिंशद्ग्राममध्येतुनदेयंस्थानमीदृशं। ३० इत्याभाष्यमहाभागाययुः
सर्वेयथागताः शौनकउवाच॥ किंवक्तव्यंमहाराजन्द्वात्रिंशद्ग्रामवासिनां।
इत्थंप्रतिज्ञायुक्तानांमहात्म्यंसत्यवादिनां। ३२ ततस्तेपतिताः सर्वेप्रचरंति
नराधमः स्थानहीनाः परीत्यक्ताः सर्वकर्मबहिष्कृताः ३३ तेषांदर्शनमा
त्रेणपातित्यंप्राप्नुवंतिही प्रायश्चित्तंविधानंतुमयावक्तुंनशक्यते ३४
तत्रापिसमकालेतुकोटिमार्तंडदर्शनात् तदापूताभविष्यंतिनात्रकार्या
विचारणा। ३५ बहुनात्रकिमुक्तेनग्राममन्यंवदामिते ३६ इतिश्रीस्कंदपुराणे
उत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे ग्रामनिर्णयोनाम चतुर्नवतितमोध्यायः

सह्याद्री०

अ०
१४

खड०

पत्रं०
३

श्रीगणेशायनमः शौनकउवाच० ॥ पात्तिस्यग्राममन्यास्तिचक्रनयातटेभुसे
नानाग्रामातदित्याहुः सर्वकर्मबहिष्कृतं १ रामस्तस्यसुयेपूर्वाः अध्यूषुः संस्थ केवि
लेन्चेते मयूरवर्मातीतानांविप्राणांकरदायकः २ उल्लिखंतत्क्षणाः केचिद्दी
रामकारिणः वेदबाह्याः कर्मभ्रष्ट्यातंतुमात्राद्विजातयः ३ गायत्रीजपमात्रेण
ब्रांह्मणाइतितद्विधुः ख्यातालोकेषूसर्वत्रस्वग्रामाविधयैवतः ४ देवताराध
नेचापीश्रुतिस्मृतिर्दितेपिच तेषांहारामांसकेनभोजनेप्रतिभोजने ५ मयूरव
र्मासपूरामेधाविबलक्षिप्रति बल्लसिमानामनगरीतस्यांकिर्यंतनामतः ६
रामेणानिर्मितैर्विप्रैः र्वाहयित्वाचुवाहने शिष्टान्वितान्समाधायपुनःस्व
पूरमाययो ७ ग्रामप्रदानसमयेप्राचुर्भार्गि निर्मिता पुराभार्गवरामेणरा
क्षिताहुरियंनृप ८ आहत्यतत्कथंतेभ्योददातिवसुधामिमां तथावद्धु

मेधाविकागतिर्नैर्विधियत्तां ॥ शौनकउवाच० तेषांवाक्यमथाकर्ण्य
सांत्वयन्नाहपार्थिवः ग्रामंचतुष्टयंदास्येस्थियतांतत्रशाश्वतं १० इत्यु
क्त्वानृपतिश्रीमान्ददौग्रामचतुष्टयं कुडालाकंचपादिकंमहिनागास्ति
दंतथा ११ आगतेभ्योद्विजेभ्यश्चशेषभूमिप्रदत्तवान् रामेणनिर्मिता
विप्रास्थित्वाग्रामचतुष्टयं १२ षट्कर्मरहितायेतुराजंतेभुवनेश्वर
बहुनात्रकिमुक्तेनसर्वकर्मबहीष्कृता १३ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररह
स्येसह्याद्रिखंडे पातितग्रामनिर्णयोनाम पंचनवतितमोध्यायः

श्रिगणेशायनमः शौनकउवाच० ॥ वक्ष्यामिराजशार्दुलंग्राममन्यंबहिष्कृतं
वेलंजितिदद्दिशाहुसीतायोत्तरतोधसी १ कृत्वामिथुनहंसांश्चप्रचरंतिनराध
मा: विप्रसर्वंप्रवदाम्यहंसावधानमनाश्रुणु २ आसित्पुराविरस्भूपःपुरंदरस
मद्युतिः धन्विनामग्रणीश्रेष्ठः यंविदुर्भूपुरंदरं ३ सर्वकामसमृद्ध्योद्धो
रत्नमालिनी प्रज्वालियंश्रियादीप्त्यावांघितिमिवसंस्थितो ४ जराशोककि
मिहरांतीष्वकंपानीराकुला अतःसलिलयत्नाढ्याउत्क्षीत्वाध्वजतोरणा ५
दिव्यमूलफलैर्वृक्षैःफलपुष्पोपशोभिता नीलपीतसितैश्योमैलोहितश्चमरैरम
गे ६ लतागुल्मैःपरिवृतारक्तमंजीरधारिभिः पुष्पिताग्रामहाशाखाप्रवा
लांकुरधारिणः ७ लतावितताल्लसंछिन्नानदीषुसरसीषुच्च वृक्षाबहुविधा
स्तत्रराजंतेकेतवोयथा ८ केतकाशोकबकुलापुन्नागतिलकार्जुनै चूतानिं

सह्याद्रि० बाश्चबदरीकदंबबकुलाधवं ९ प्रियंगुपाटलजंबुशाल्मल्यः प्लक्षवंजु खंड०
लाः शालतालतमालश्च चंपकाश्चमनोरमाः १० संफल्लपुष्पसिखरा
ज्वलित्ताग्निशिखाइव आम्रातकमधूकाश्चलकुटाः कुलच्चासनः ११
गधवंतिच्चपुष्पाणिरसवंतिफलानिच मेरुमांदारतुल्यानिसौधानिभुव
नानिच १२ भासंतेपुण्यतिर्थानिरम्याणीविमलानिच निशिलानिततो
यानितत्रतत्रसरासिच १३ खर्जुरिनारिकेलाश्चपूगाःसप्तच्छदाश्चधा
एतेचान्येचबहवोशोभासंतेपरित्तःपरी १४ नगरीतांविशेषज्ञः पालयामा पत्रं०
अ० सभूमिपः तस्यराष्ट्रेद्विजः कश्चिद्वेदवेदांगपारगः १५ यथार्थनाम्नोभ १
१८ गवानत्रासिद्गुणनिधिः पुराः तस्यजाया गुणवतीद्वित्तीयागुणमालि

नी १६ रूपयौवनसंपन्नाभार्याबालमृगेक्षणं स्तनंधयिकनिष्ठायांरक्षणंकु
रुतासदा १७ आदरत्वाजेष्ठभार्यातांकन्यामौरसामिव द्वितीयाचक्रेहृदया
मदंभर्तुश्चकुर्वती १८ अतीवनग्रभावेनचास्तेसागुणमालिनी शौनकउ
वाच० इत्थंप्रवर्तितस्तत्रद्विजस्यस्ववनंप्रति गौराङ्कनिलयकश्चित्द्विप्रोवे
दवीदांवरः २० शयनार्थमत्तायाथः तनयान्खिन्नमानसः दुःखेनरात्रौवा
यनंअकरोज्जामुनिंगरः २१ तस्याक्षपायामध्येतुकनिष्ठावरवर्णिनि उ
त्थायशयनात्तूर्णमन्वगाच्छिशुसंनिधीं २२ मात्सर्यत्वातिदीर्घत्वादर्भकस्य
चकंधरां बसंजनपशार्दूलधैर्यमालंब्यचेतसा २३ तान्शिशुंसहसाह
त्वास्वयः पर्यंकमाविशत् किंवक्तव्यंदुराचारोज्ञाक्षादेवोसवत्तदा २४ अ

सत्याद्री० थप्रसातेज्येष्ठासाउत्थायशयनात्तदा अकगाबालकीदृष्ट्वारुधिरेणा खंड०
र्दितांलनु २५ आः किमेतदिदंघोरंहाहतास्मित्यवोचयत् उदरंता
डयंतीसांकराभ्यामतिविव्हला २६ जडिभूत्वाक्षणेनाथविललाप
तिदुःखिता आर्तस्वरंतदाकर्ण्यनिवृत्तातिग्रेभिषजं २७ वैचित्रेणमहा
राजप्रयापंचयथाविधं द्वयोर्विवादस्थत्वातु द्विजःखिन्नमनाभवत् २८
राज्ञाविवेदयामासवृत्तांतंविस्तरास्तयोः विप्रवाक्यमथाकर्ण्यसंम्राट्
स्वयमापसः २९ तदनिंमंत्रिभिःसार्द्धंनिर्नेतृनः शशांकहं समाहूयःस पत्रं० २
अ० १६ मेधाविभूसुरंशयनार्थिनं ३० तथ्यंवदयताहृषंशंकामाकुरुमाकुरु
नृपतेर्वाक्यमाकर्ण्यभूसुरः प्राहसस्मितं ३१ अहोप्रागल्भ्यशिंहोय

युवतीजनहास्यदं मातंगजं विहायाद्यमशकं हंतुमुद्यते ३२ धात्वामुहु
र्मनसा द्विजः सोपिदृढीकृतः मयाप्रबोधितं वाक्यं अतिक्रमतुमंजसा ३३
राजेचशिक्षापि स्वामिना नरकपणफलं यथा इत्थं निर्धार्य विप्रोसौ सूनुमौरसि
कं तदा ३४ यदाप्सवतुमे पुत्रतस्येत्कृतं यदि निर्णयं ३५ विप्रउवाच० नजा
तमनयोकर्मदुष्कृतं चातिगर्हितं यथाप्युपायं वस्यामि राजश्रेणिशिरोमणे ३६
प्रत्यक्वाधितटे रम्ये विख्याते तिजयंतिका ३७ तस्मिन्राष्ट्रे द्विजः कश्चिच्च
तुर्भिः सूनुभिःसह ज्येष्ठो वेदविदांश्रेष्ठो द्वितियः शब्दशास्त्रवित ३८ तृतियो
लिपिशास्त्रज्ञः कनिष्ठोन्यायविस्तरः गौराष्ट्रदेशाधिपतिः सर्वज्ञोपिमहाम
तिः ३९ करोतस्यपुरोभागेनित्यं नित्तिजनैः कृतं तं मानयमहाबाहो प्राग्ल
स्यिष्यति कोविधः ४० कलुषाकलुषं सम्यक् सकरीष्यत्यसंशयः विनोत्तेन

सह्याद्री० त्रिभुवनेनिर्नेतुकोपिनास्तिही ४१ तथेत्युत्कानरपतिर्लेखयामासपत्रि खंउ०
कां लेख्यमालोकयांचक्रेगोराष्ट्रनगरंप्रति ४२ तेप्रापुः सत्वरदुताः
ददौराज्ञोत्तुपत्रिकां लेख्यमालोकयांचक्रेगोराष्ट्राधिपतिः स्वयं ४३
तेतार्ककिंसमाहूयगदतिस्मनृपोत्तमः इदनि सार्वस्येप्रेमम्णाले
द्रष्टुमिच्छसि ४४ विजयाख्यापुरींरम्यांत्वयाद्येवागम्यतामिती तथा
सबाढमित्युक्ताप्रतस्थेविप्रनंदनः ४५ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्ये पत्रं०
अ० सह्याद्रीखंडे षट्नवतितमोध्यायः २
९६

श्रिगणेशायनमः॥ शौनकउवाच०॥ भाव्यवस्थामहाज्ञातौहेलयाविधी
चोदिताः गोत्रभ्यःसहितास्तूर्णंनिर्जगामःशनैःशनैः १ ततोत्पाताः
समद्भूतादिविभूम्यंतरीक्षगाः विप्रत्प्राप्तिकराघोरादारुणारोमहर्षणाः
२ ननादांतर्हिताभूमौपृषदंसौजगर्जच अनेकशारवासंयुक्तावृक्षाःपेतु
समंततः ३ विप्रस्यदक्षिणेभागेशिलाघोराच्चवासिरे रुंधंतिवायसात्त
स्यशाशाकःसमदृश्यत ४ एतान्योत्यातकादीनीमनसानस्मरन्नृपयौ
शौनकउवाच०॥ दीनान्यष्टादशातीतेसर्वाभौमंददर्शसः सराजामत्ति
मान्विप्रंमानयित्वाजगादत्तं ६ शिशूहत्यामिदंसम्यक्विचारयमहामते
तच्छ्रुत्वाद्विजशार्दूलप्रविवेशसभांगणं ७ द्विजभार्यासमाहूयःप्रोवाच

द्विजपुंगवः ब्राह्मणउवाच०॥ विहायवस्त्रांभरणंतथालज्जाविहायया:
८ प्रदक्षिणंकरोत्याशुसभांसम्यक्सुलोचने सानिष्पापाभवसेवं
नात्रकार्याविचारणा ९ एवंमुक्त्वाद्विजवरस्तूष्णीस्तत्राभवत्किल
१० शौनकउवाच०॥ श्रुत्वाज्येष्ठात्तथावाक्यंहाकष्टंप्राप्तवानहं मन
सानकृतंकर्मदुर्लंघ्यानियतेर्गतिः ११ कथंकार्यंप्रमाणंचहृदिस्मर्तुं
नशक्यते कलुषंचाधारयामीनधार्येनिदनंमया १२ प्राणोमेवःपरी
त्यज्यमानंमेचाभिरक्षतु अनृतंअधृतंप्राणान्मानमाचंद्रतारकं १३
उत्तमामानमिच्छंतिधनमानौहिमध्यमः अधमाधनमिच्छंतिमानोहि
महतांधनं १४ तस्मादहंप्रमाणानीकदाचिदपिनाक्रिये पश्यंति

सर्वभूतानीत्यक्षामिदंकलेवरं १५ इत्युक्तासागुणवतीतूष्णिमेवाभवत्त
दा द्वितीयोत्थायत्वरयावस्त्रादिरहितासति १६ तस्थौतदापुरोभागेनि
र्लज्ज्याभयवर्जित्ता४ अस्मिन्नर्थेमहाराजशंकामाकुरुमाकुरु १८ तस्यांःस
धैर्यत्तांदृष्वाराजाविस्मयमागत्तः दंडइत्वाशिशुघ्नान्तांमानयित्वाद्विजोत्तमः
१९ प्रेम्णात्तस्मैधनंगाश्चग्रामद्वयमदात्पुनः अनेकवस्त्राभरणंवैजयंतिमनोरमां
२० दत्वाप्रधानत्ताराजाविशातिस्मनिकेत्तनं तदाप्रभृतिलोकेसोभ्यावर्धतिदि
नेदिने २१ शुक्लपक्षेशशांकस्यकलेवन्नृपनंदनः ग्रामद्वयंसगोत्रेभ्योदत्तंचद्वि
जसत्तमः २२ सुखेननिवसंतत्स्यमहात्कालोन्यवर्त्तत शौनकउवाच॰ अथैवनि
ग्रहंकर्त्तुरध्रान्वेषणतत्परंः समेत्यमंत्रिणंसर्वेप्राचिनाबुद्धीजीविनः २४ अति
वमुर्खः संजातः सुनुस्तस्यदुरात्मवत् तस्यभार्यावरारोहरुपयोवनशालिनि २५

तांदृष्वामनुजाः सर्वेहाहाःकारंप्रचु
कुशुः १७ क्रूरयापापरतयाबालकी
चानयाहत्ता ४

आयताक्षासुसुश्रोणिपिनोन्नतकुचद्वयं। बिंबाधरीसुवदनाविट्मार्गेचप्रवर्ति
नी २६ कदाचिज्जारभर्त्रैवविलासंकुर्वतीसती। भर्त्रायथावदख्यातांक्रोधाद्द्वि
शंगतः २७ खड्गमुद्यम्यहस्तेनमिथुनिकृतिविग्रहो स्मरग्रहेणचिवशौतदानि
बद्धयंत्रितौ २८ कश्चास्तिज्ञाबंधुनिपुणोसंसारोमकरोत्सुधी। देवादयंसमाय।
ताः कल्लःश्वेनाश्रुसाप्तये २९ इदानिंदोषमारोप्यप्राचिनामंत्रसत्तमः स्वश्रा
र्याकृतवान्शिक्षांअस्यदोषोमकारयत ३० शिक्षानार्यःसर्वथैवकर्त्तव्याइति
शास्त्रतः इतिचेत्संकयामहे। अहिंसापरमोधर्मइतिवचनात् ३१ ब्राह्मणस्य
तुसर्वथैवहिंसानिषिद्धाएवंतावत् अत्रास्त्रीहत्यामैथुनहत्यांच ३२ एवंकृत
स्यपुरुषस्यकथंदोषंनारोपणीयं स्मार्यदंडप्रथकशय्येति पृथकशय्याचनारी
णांअशास्त्रवधमुच्यते परित्यागादुष्टभार्येतिवा। अथपुरुषासर्वथादुष्यएव।

सर्थः प्रकृतमनुसरामः राज्ञेनिवेदयामासवार्त्तामिथुनहत्यकां परीत्यागायसर्वेषां
उपायंचक्रुरंजसा। गोराष्ट्रजानांमुर्खाणांपाणिनांक्रुरकर्मणां। आस्तेमहाबलेनेति
गोराष्ट्रसिंधूसंन्निधौ दक्षिणस्यामहाक्षेत्रमविमुक्तंविदंतिहि यात्रांकृत्वाम
हादेवंतथाक्रोडेश्वरंविभुं ३६ तथैवदर्शनंकृत्वाप्राप्नुवंतिविशुध्यतां शासयि
त्वान्नृपेणैवंमंत्रिणोर्मंत्रिकोविधौः ३७॥ शौनकउवाच०॥ अथगोराष्ट्रजाः सर्वेदुः
स्वान्निर्गत्यतत्परं पात्तित्य विनिवृत्यर्थंतिर्थयात्राशनैःशनैः ३८ कुर्वंत्यःसह्यमा
साद्यनामामुनिगणैर्युतं अवत्तिर्यगीरिश्रृंगंतोलवंदेशमाविशत् ३९ क्रमाद्गोक
र्णमद्राक्षीतत्क्षेत्रस्थंमहाबलं गोकर्णेशंचसंपूज्यविधिवन्नृपनंदनः ४० प
श्चात्तापनसंयुक्तादक्षिणादिशिमाययुः द्वाभ्यांपिशाच्चरूपाभ्यांसुप्तघ्नस्यदु
रात्मनो ४१ स्नात्वामुक्तिमतीतोयेसर्वाघौघविनाशिनि विधिवत्पुजयामासु

सह्याद्री० स्वस्यपापनिवृत्तये ४२ पृष्टसांगेत्रयत्रयतत्रत्तत्रगमिष्यत्तः अनंतेषसमिपेतुत्त खंड०
पस्यंत्तंमहामुनिं ४४ शंखचक्रगदापद्ममुद्रालंस्थितविग्रहं तंद्रष्ट्वादंडमद्भूमौ
पेतुश्चरणयोर्मुदा ४५ उचुस्तेषांचरित्राणियुग्महस्तेनदूषित्तः ध्यात्वामुहुर्त्तंध
र्मात्मांकृपयाविष्टमानसः ४६ ददौतिर्थोदकंतेभ्यःशुचयेन्निवमंगलं कश्यापी
तीर्थमध्येतुगुंजामात्रास्थितंसूपं ४७ जनार्दनइतिख्यात्तंशालग्राममभुत्किलं
कृतार्थोस्मीतितीनिश्चीत्यमज्जुशालेनिबध्यत्तां ४८ आरुह्यसह्यसिखरंगंतुस
चैत्रिचक्रमुः मार्गेमध्यान्हमध्येवेलायांशीतायाउत्तरेतटे ४९ गलीतंपनसं फेत्रं० ३
अं० दृष्ट्वावृक्षमुलविप्राविशत्त फलंत्तत्सहसाभित्वाबुभुक्षुस्तेनरात्तदा ५० वस्त्रे
१७ णमार्जनंकृत्वाहस्तमत्तविवर्जित्ताः तेसर्वेगाढमागत्यवृक्षमूलंव्यलोकयत् ५१
तत्रदृष्ट्वामहाश्चर्यंकिमेतदितिशंकित्ताः आसिलकरंडपीठंचशालग्रामजनार्द

नः ५२ गंतुगृहित्वात्तंमुदाः खननायोप्रचक्रमुः एतस्मीनंतरेभूपयोग्रीगीः समप
घ्नताः ५४ स्थियतामंत्रभोविप्राः स्तेष्यस्थानेभविष्यति एवंशायेवनसंदेहोभवि
ष्यतिजनार्दनः ५५ युष्माकंकुलदेवत्वंश्रेयः प्राप्तविवृध्यये इत्युक्त्वासाभगवतीतत्रै
वांतर्हिताशिवा ५६ केषासरस्वतीकेनकारणेनोदित्ताकिल इतिसर्वेसमालोच्यह
र्षनिर्भरयंत्रिताः ५७ अस्मिन्नेवमहाग्रामेप्रवासंकुर्वहेवयं त्रिंशत्सहस्रनिये
चक्रुर्ग्रामस्थानामनुज्ञयाः ५८ ऊषुस्तेकतिचित्कालंहव्यकव्यविवर्जिताः नया
ताः पूर्वनिलयाएतेषांस्ववनंप्रति ५९ किमेतदीतिनिश्चीत्यस्वस्यपापेनशंकीताः
मुनिमालोकयामासपूर्वदृष्टंमहाजनाः ६० सोपिदृष्वामहात्तेजापावयामासशा
स्त्रतः सप्तमुद्रांकिलंकृत्वामतंवैष्णवसंमितं ६१ तथैवाष्टाक्षरंमंत्रंपरंचोपदि
देशासः अनोस्मिरत्तिमंत्रेणमरदाहरणमुच्यते ६२ आमंद्रैरितीस्तुतेनम्रदा

लेपनमुच्यते अक्षिप्यांतेतिमंत्रेण मृदास्नानंविशिष्यते ६३ गुरोरनुज्ञांस्वि
ह्यसवासंचक्रुरतद्वित्तः तदास्मतितद्ग्रामंबेत्तंजीतीचदंतिहि ६४ तत्रास्थिता
न्द्वीजान्सर्वापतितान्प्रवदंतिहि बहुनात्रकिमुक्तेनराजश्रेणीशिरोमणे ६५
तेषांदर्शनमात्रेणपातित्यंचानुयास्मति प्रायाश्चित्तमयावक्तुंनमुक्तोनृपनंद
नः ६६ साधीरणेनैववक्षेकृच्छ्रंचांद्रायणंचरेत् तस्मिन्यनसवस्तेतुमहाका
रुणिकेस्थले ६७ इंद्रमारोपयामासकुटस्थश्चमहात्मभिः ६८ स्तुतउवा
च० ॥ इदमेवपुराख्यातंशौनकोऋषीसत्तमः शतानिकायराज्ञेतुउक्तवान्स
कलद्वीजः ६९ शौनकउवाच० ॥ चरितमिदमशेषदुर्वृत्तानांचवृत्तं मीथुनह
जनानांसम्यगुक्तंनरेंद्रं सकलकलुशनाशंयश्रणोतिहलोके सकृदपिजनमध्ये
साधनंमुक्तिहेतोः ७० इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे मिथुनह
स्तारब्राह्मणकथनोनाम सप्तनवतितमोध्यायः

श्रीगणेशायनमः ॥ शौनकउवाच ॥ अन्यद्भुतंप्रवक्ष्यामिभूदेवस्यमहात्मनः
कश्चिद्धोराष्ट्रकस्याथसावधानमनाःशृणु १ अस्तिकलिंगदेशेतुनाम्नाकांचन
मालिनी नारीनरःसमायुक्ताहस्त्यश्वरथसंकुला २ तस्यापूर्यांजगत्त्रातार
विगोत्रसमुद्भवाः आशित्पुराहेममालीयुधिष्ठिरसमप्रभा ३ धन्विनोमग्र
तःश्रेष्ठोमहाबलपराक्रमः युधिप्रख्यातकीर्तिश्चरथकुंजरवाजिमान् ४
दोर्दंडलाग्रेणजितसामंतमंडलं उदयाद्रिसमारूढमार्तंडद्युतिमानयं ५ सो
यंक्षमामंडलस्यन्चाखंडलसमप्रभः महादानेश्चोपदानेज्ञानिनिंनयितितंविदुः ६
यस्यकीर्तिसुखाब्धेश्चसंजातश्चंद्रमाइति यस्यप्रतापात्संभूतोधनंजयद्
त्तिस्फुटं ७ कामोप्यनंगतांन्वितोरूपंदृष्ट्वाचलज्जितः गांभिर्यमस्यदृष्ट्वा

धकूपात्तेतिभयान्वितः ८ वृद्धिक्षयत्वसंप्राप्तातरंगैःसहकूजतिः इत्थं
गुणविशिष्टायोधिमान्राजंप्रशासत्ति ९ अनावृष्टिभयंकिंचिन्नास्ति
दुर्भिक्षजंभयं म्लेंछतस्करशार्दूलबकसिंहादिजंभयं १० एवंप्रवर्त्तति
स्तस्यव्यत्तियुर्बहवःसमाः कदाचुचिदागतःश्रीमान्वेदवेदांगपारगः ११ ल
लाटेनेत्रात्संभूतावैश्वानरसमद्युतिः तव्यापिशांतसंयुक्तामूर्तिमानवलक्ष्मते १२
सुमत्याभार्ययायुक्तोशिष्यैतत्तमावृत्तः अग्रजस्यानिरोधायतत्तद्वाक्यप्राकृतपदे
१३ प्रागुक्तातारकाग्राह्वात्परशाह्वासमामवान् समायातंद्विजंवस्यमधुपर्कासना
दिभीः १४ पूजयामासविधिवत्तंहेममालिमृत्तोपमः प्राग्लभ्यंचास्यपश्यामः
इतिकृत्वामतिंद्विजः १५ मंत्रपूतान्यक्षतानिप्रवच्छाद्वामपाणिना दृष्टेवनंराजशा
र्दूलंकिंचिद्व्याकुलीतेक्षणं १६ मंत्राक्षतमणियंत्रंवाक्यंपठितुंप्रचक्रमे भोभोदेव

द्विजालोकेसंतित्तेवित्तमोत्तमः १७ तेषांद्विजानांमध्येत्तुनहिकोपिस्सवादृशः
इदृशांकर्मकर्त्तारंनदृष्टंजगतितले १८ तस्यत्तद्वाव्यमाकर्ण्यक्षिन्यस्मून्यंद्विजा
ग्रणीः उवाचक्रोधतांत्राक्षोवाक्यंत्तलवर्थसंयुतं १९ अस्माभिःपार्थिवोदृश्या
बाह्वोनृपसत्तमः नदृशांत्रिषुलोकेषुविवाकानांस्सवादृशः २० तयास्सवत्तुदास्या
मोदक्षिणंनकेरणच्च गृह्यतांयदिशक्तोश्चन्नोचेन्मूर्ध्निक्षिपाम्यहं २१ सस्मिस्सवत्तु
तांसर्वेपश्यंत्वत्रमहाजनाः इत्थंवदतिविप्रेंद्रेपार्थिवोत्तुतदान्रपः २२ किरिटमणी
दिपेनृपादपिठांतस्थूतलं तदानिरांजनंचक्रेतंविप्रंहर्षयंनिव २३ उत्तिष्ठोति
ष्टराजेंद्रस्पीतिंत्यजमहामते दर्शयामोष्यमहात्म्यपटविस्तारतामिति २४
उक्तवंतस्यविप्रस्यदूरेतिष्टन्नृपोत्तमः पटविस्तारयामासप्रभावंदृष्टुमुत्सकः
२५॥द्विजउवाच०॥विप्रस्यदक्षिणेहस्तेशिखावान्निति निश्चयं पश्यदानिम

हाराज्ज्वलंत्तंहव्यवाहनं २६ इत्युत्कासातदासंज्ञेदर्शयामासभूसुरः श्रीयंप्र
भावमंत्रस्यसारंसारान्वितायच २७ वैश्वानरायसंधाययत्क्षीप्तचाक्षत्तैः
सह ज्वाजल्यमानस्तेजोभिकृशान्नः समुदैक्षत २८ तत्पटंभस्मसात्कृत्यतो
सक्षांदग्धुमुद्यते शिखावृंतंतदालोक्यसर्वेसंतापयंत्रिताः २९ विप्रस्यांति
कमागम्यपेतुश्चरणयोर्मुदा राजानमेमनस्मांश्च पाहिपाहीकृपाकरः ३०
हरसंतापमस्माकंउपसंहरपावकं तेषांवाक्यमथाकर्ण्यसस्मितसद्विजोत्तमः
३१ तंकारंभोजकुहरेसंमंत्र्यप्राहरंयथा एवंकृतेभगवतिशांतोभूद्धव्यवाहन ३२
अथभूपोहिहर्षाब्धीतरंगेषुममज्जसः तदाद्विजातयेप्रेम्णाचार्घ्यौग्रामानि
दत्तवान् ३३ असंख्यातसुवर्णानिवस्त्राण्याभरणानिच अनर्घ्यमणिसंयुक्तो
ग्रैवेयकमदात्पुनः ३४ इंद्रनिलैः पद्मरागैः प्रत्तत्तंचांगदंददौ रूपौदार्यगु

पौराढ्यास्तस्मैदासीशतंददौ ३५ तादृग्गुणविशिष्टस्यं किन्नदेयंमहीपते तेन
सन्मानितोविप्रःश्लाघयित्वागुणादिकः ३६ स्वास्तितेस्तुगमिष्यामोयावदाचंद्र
तारकं इत्युक्त्वातुद्विजःश्रेष्ठःप्रत्यस्थेस्वपुरींप्रति ३७ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तर
रहस्येसह्याद्रिखंडे पात्तीसग्रामकथनंनाम अष्टानवतितमोध्यायः

श्रिगणेशायनमः शौनकउवाच ॰ परस्युरथविप्रोसौसहशिष्यैर्मुदान्वितः सोप
स्काराणिसंगृह्यस्वाश्रमंगंतुंप्रचक्रमे १ पश्यन्रम्याणितीर्थानीक्षेत्राणीविविधा
निच क्रमादगादमैयात्मांसह्यपर्वतमुत्तमः २ सात्तत्रचंडिकानामनदीकलिम
लापहा विमलोदकसंपूर्णासिद्धार्षगणशाविता ३ अनिलोत्पलकल्हारशात
पत्रैरलंकृता चकोरचक्रकारंडरथांगैःपरिशोभिता ४ तांददर्शमहाभागत
स्यांस्नातुंप्रचक्रमे कृत्वामाध्यान्हिकंकर्मपंचयज्ञादिकः क्रियाः ५ समाप्यनि
त्यकर्माणिसम्मार्यस्ततटिनीतटे अस्मात्सरस्तुपातव्यमितिचक्रेमतिर्द्विजः ६
ततः सह्यान्हसमयेसमीरोमंददाववुः सतदापृष्टवान्काचित्कांतासिकदंब
के ७ षोडशाब्दान्समानीतान्स्मरशक्तिरिवोत्थितान् सलज्जासामायत्ता
सीताराधिपमिसानना ८ द्वितीयचंद्ररेखेवनदृश्यमानाललाटिका संभ्रा

सह्याद्रि० त्तषट्पदानिवविलसत्कर्णकुंडलां ९ कंचुकूटायतभुजांपीनोन्नतपयो खंड०
धरां सूक्ष्ममध्यांपृथुश्रोणिनम्नांगीनवयौवनां १० सुनितंबोज्वलागुल्फं
पद्मिणिजातसंभवां दास्याःपुत्रींचतांदृष्ट्वासद्यःस्मरवशोभवत् ११ एनां
दृष्ट्वारतिपतिःसदृढीकृतकार्मुकः त्रिलोकिवीजयःसोपीमज्जयामास
संन्नायः १२ यशःकीर्तिःचसौर्यंचसाहसिक्यमनोन्रूप तस्यामेवरूपा
यात्तुयोजयामासमार्गणान् १३ हीयानंताहीतांत्तन्विंश्रीमंतंभूसुरात्र
जं युगपदंपतिभावंचंडिकायानदीत्तटे १४ ॥ शौनकउवाच० ॥ काचितन्वी पत्रं०
अ० द्वीजःकेयंचित्रदीनयनेगतिः सतस्यांपर्णशालायांतयासहमुदान्वितः १
९९ १५ निनायगणरात्रंचचुंबनालिंगनादिभिः अथतस्यविशालक्ष्याः स्न

हपात्राद्द्विजस्यच १६ सकुमारः क्रमेणैवचाष्टौपुत्रानसवत्किलं तान्वित्तौकमु
द्दाम्राज्ञोग्रामान्याष्टौविभज्यच १७ पुत्रेभ्यस्नेहयुक्तेभ्योददौचक्रमसीत्क्रमा
त एकस्यैकमथाज्ञाप्यैद्विक्षामिथ्यंचकारसः १८ यत्रयत्रशिवांगारेतत्र
तत्रममाज्ञया शिवनिर्माल्यंभुंजानोछत्रवेत्राणीधारकः १९ संमार्जनी
दीकंकृत्वायथागोमयलेपनं अपांतेयाविप्रसंघेसंचरंतुममाज्ञया २०
कलिनाक्रांतमालोक्यतपसेकृतनिश्चयः औरसंपुत्रमाहूयसुनीतंस्मानको
विदुः २१ आगमज्ञाममभिज्ञंतंवाक्यमेतदुवाचह एतेममस्नेहपात्रापुत्रा
स्नेहनियंत्रितां २२ प्राज्ञेनसवतासम्यक्स्नेहेनपरीपाल्यतां इत्युक्त्वावि
प्रवर्योसौसभार्यस्तपसेवयौ २३ आगमोक्तेनसमुनिःपितुराज्ञानलंघि

सह्याद्री० तः चौलोपनितिकर्माणिकारयामासतान्प्रति २४ शातानिकौवाच०क खंड०
थंचकारविप्रेणसंस्कारंविधिपूर्वकं इतिदासितनुजानांशंकामाप्नो
तिमेमनः २५ शौनकउवाच० साधुपृष्टंत्वयाराजन्शंकास्थानंमि
माखलु तांद्दग्निवर्तयिष्यामिसंजातालवचेतसी २६ जघन्यज[illegible]
स्यक्षेत्रेतुयदिप्सुभिःस्पशाःशिवः विप्रवर्याच्चसंजातोगोत्रप्रवरपूर्व
कं २७ गोत्रसुत्रविहीनानांगोत्रकाश्यपउच्यते आश्वलायनसू
त्रेणकार्याजन्मादिसत्क्रीयाः २८ कारयित्वाथयोजन्मसंस्कारंवि पत्रं०
अ० ११ धीपूर्वकं काश्यपंकौशिकंचैवततःप्रवरक्षेदतः २९ इत्यादिकैश्च २
गोत्राणीसंदिदेशपृथकपृथक् इतरासांचचेटीनांसंजातानांनृपा

त्मजः ३० विवाहमब्रकन्यानां कारयामासद्विजास्ततः सकार्यदोषविघ्नितै
विप्सागंकृतवान्नयं ३१ पुरापराशरः साक्षात्नाविकान्प्राप्तवान्किल साक्षात्
कुठारपाणिस्तुगोलकानुद्दधारह ३२ एवंमहानुभावानांसहजंगुणकीर्तनं इ
त्यादिविविधाःसर्वेनात्रकार्याविचारणा ३२ एवंकृत्वासभगवान्पुनःप्राह
यथाक्रमं नातिक्रामगुरोर्वाक्यंतथाकुरुतसूतले ३४ दासीकदंबमाहूयसं
बभाषेद्विजात्मजः आगताहिपुरातस्मात्पुरंतदनुगम्यतां ३५ इत्युक्त्वाद्वि
जवर्योसौगच्छतिस्वनिकेतनं तदाप्रभृतितद्दास्याःश्चरंतिपृथिवीतले ३६ स्वे
छंदवृत्तीमनाहृत्यनिरातंकानिरंकुशाः एतेषांदर्शनात्पुंसांपातित्यमनुगच्छति
३७ कर्मषट्कंचषट्पुंड्रंउपवीतद्वयंतथा स्वपंक्तौभोजनंचैवपुराणश्र
वणंतथा ३८ रुद्राक्षधारणंचैवतथोढीसनीबंधनं द्विजसंघप्रवेशंच

सह्याद्री०

खंड०

नेत्याहसभगवान्गुरुः ३९ बहुनात्रकिमुक्तेनराजंन्नृराजेंद्रनंदन अपांते
यानिमेतेषांनराणांनिन्चवर्त्तिनां ४० भुंजानानाधर्मश्चगंगास्नानंवी
धियेते सदांतेषांसमाश्रित्यवर्ततेसनराधमाः ४१ द्वादशाष्टान्नप्रवास्त
व्येवारानस्यांनसंशयः ४२ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे
पातित्यग्रामेनवनवंतितमोध्यायः

पत्रं०
३

अ०
११

श्रीगणेशायनमः शौनकउवाच ० निमिषेनैमिषक्षेत्रे ऋषयः सत्रमासते श।
तसंवत्सरंदीर्घंऋषिसंघसमारत्ते १ तत्रासमृषयःसर्वेदिव्यभोगाश्चनित्यशः
यज्ञनारायणंसाक्षाद्यज्ञंदेवैर्महर्षिभिः २ देवैश्चस्तवनैस्तोत्रैशास्त्रैरस्त्रैश्चसंयु
तैः मंत्रानुमंत्रितान्सर्वान्देवतानिवसंतिहि ३ त्रयाणामपिलोकानामुत्सवः
समभूत्तदा तानागतान्समालक्ष्यऋषयश्चदयान्विताः ४ ततस्तुपरमप्रीत्या
शौनकंचेदमब्रुवन् अहोधन्यतमोलोकात्सएवपुरुषोमहान् ५ यस्यागमन
मात्रेणसर्वेप्रमुदिताजनाः वयमत्रसमासीनासत्रयागंचिकीर्षया ६ कर्मवि
सानचास्माकंकलौनैवतिवर्तते कथाभिःसुविचित्राभिःनितिशास्त्रेपुरातने
७ त्वनःसुखवसत्कालमहोसिपुरुषोत्तम इत्युक्तोमुनिशार्दूलोशौनकःक
रुणानिधिः ८ द्वैपायनपुरस्कृत्सवरमासनमास्थितः कथयामासविविधान्

कथान्सर्वमनोहरान् ९ धर्मान्देशाश्रितःकालःयुगपर्वतसंस्थितान्
वर्णसंकरजातांश्चकर्माण्युच्चावचानिच १० एवंकथयतस्तत्रकालो
बहुतरोगतः कदाचिदागतः स्तत्रऋषिसंघःसमावृताः ११ जामदग्न्यो
मुनिवरैस्तपसाप्रज्वलन्निव तंदृष्ट्वामुनयः सर्वेज्वलंतमिवपावकं १२
प्रत्युथ्यायप्रणमुकेअर्धहस्तासमुत्सकाः अस्तवज्जामदग्नंचकृता
सनपरीग्रह १३ त्वंरामजामदग्न्यासीब्रह्मन्क्षेत्रंमुपाश्रिताः लवणाब्धि
सुतोतत्रतयादृष्टोसवकिल १४ तत्रयेस्थापिताविप्रातेचिद्याधर्मत
त्पराः तवंनामांकीतक्षेत्रमिषुप्रांतेसमुद्भवे १५ तत्रलिंगान्यनेकानिक्षे
त्राणीविविधानिच दालभ्यादाऋषयः सर्वेजातास्त्वत्क्षेत्रबासिनः १६
त्वयासंस्थापिताविप्रास्तन्नामानिवसंतिहि अलरभदानसंतुष्टाः

चित्तपूतइतिश्रुताः १७ आर्यावर्त्ताइतिख्यातात्आर्यावर्त्तादुपागताः आग
जोतिषांसमाख्याताआर्यास्तेपरिकिर्तिताः १८ मुहूर्त्तगणदोषज्ञोदैवज्ञाइ
तिविश्रुताः अन्यपीकरहाटास्तेकरपृष्ठसमुद्भवाः १९ अनुधानाश्रोत्रिया
ध्यायाज्यास्तेसर्वकर्मसु परतोविध्यदेशोयेगरिदैब्राह्मणाधमाः २० अज्ञाना
द्योनिसंबंधात्किंचिन्निधः समागताः अतस्त्वनार्यतेज्ञेयाविषदाब्रह्मघाति
नः २१ सुवर्णस्तेयनिरताग्रामेषुनगरेषुच शुभकार्येषुसर्वेषुवर्ज्यास्तेविप्रय
त्नताः २२ यमडाद्दागताविप्रायमूढापरिकिर्तिताः वेदविद्याविहीनास्तेपांम्ने
योः परिकीर्तिताः २३ अन्यपीकौंकणायविप्रामरूढ्दशासमुत्सगा श्रोत्रस्मा
र्त्तक्रियाचाराः गिरिकूटनिवासिनः २४ वेदाध्ययनशीलाश्चमत्स्यासीनो
द्यालवः कुटस्थका इतिख्याताकिविनिंद्यसमागताः २५ अन्यपिदेवरा

सह्याद्री० क्षियदेवराष्ट्रादुपागताः अपकुयास्तीत्याज्यास्तेगिरीकांतारवासिनः खंड०
२६ अन्यपीपदिकाग्रोक्तापदमात्रेपिपाठिणः स्वाध्यायध्यायनेनार्हः
श्रौतकर्मविवर्जितः २७ ब्राह्मणाइतितेख्यातारभोज्यानादीसर्वशः अ
न्येवर्णाः संकराश्चसुखवासार्थमागताः २८ तत्क्षेत्रेनिवसंतिस्मानिर्वा
धात्यात्कृतोसत्या त्वमनेनैवक्षेत्रेषुमुनिसंघसमावृताः २९ तेषांसंरक्षणा
र्थायवसाम्यित्परशुरामाः एवंमादीनितेरामचरीत्तान्यद्भुतानिवैः ३० अ
त्वानस्मृत्यसंकिर्ततिष्यामिःसुचिरंमुने त्वयाविनिर्मितक्षेत्रेतिर्थान्या पत्रं०
अं० यतनानिच ३१ मुनिनामाश्रमाश्चैवक्षेत्राणिविविधानीच शिवलिंगा २
१०० नियानिहविष्णुक्षेत्राणीसर्वशः ३२ गाणपत्यानिसौराणिशाक्तानिविवि

धानिच सद्यः प्रत्ययकारिण्यैगुह्यानिविविधानीवै ३३ तेषांफलंविधिं
चैवमहात्म्यंवक्तुमर्हसी सागरस्यचमहात्म्यंतत्रवासंचकिंफलं ३४ स्ना
नदानविधींचैवतर्पणादिविधींतथा ब्रूहिराममहाबाहोरेणुकेयनमोस्तु
ते ३५ इतितस्यवचःश्रुत्वाज्यामदग्न्यामहामुनिः शौनकंप्रेरयामासक्षेत्र
महात्म्यमिरितं ३६ इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तररहस्येसह्याद्रीखंडे शातमोध्या
यः

खंड०

सह्याद्रि०

पत्रं०
३

अ०
१००

श्रीगणेशायनमः शतानीकौवाच० ॥ भगवान्त्वमुखांसोजकथांपापप्रणा
शिनिं त्वयान्तृप्तोभगवान्पिबन्मर्त्योयथामृतं १ पुनश्चश्रोतुमिच्छामीप्रभा
वंविप्रपुंगव क्षेत्रस्यास्यमहाभागविस्तारंब्रूहिमेमुने २ किंपुण्यमंत्रस्नाने
ननियमः कोत्रगृह्यते उपवासफलंकिंवान्रणाश्रेयः कथंभवेत् ३ एतच्चान्य
च्चभगवान्मत्यत्वंवक्तुमर्हसी किदृशंरूपमास्थायशंभुर्वसतिशांभवे ४ शौन
कउवाच० ॥ ततस्तेपांडवाराजन्अर्चयित्वाहरीहरं सर्वान्कामानवाप्यर्थप्र
सादाद्देवदेवयोः ५ शत्रूणांनिधनंचैवस्वराज्यंप्राप्तमुत्तमं वंशाभिवृद्धि
कोशस्यधनमक्षय्यमेवच ६ देवदेवेशयोर्लब्ध्वांकृत्वाक्षेत्रस्यलक्षणं लो
केविधायमहतांमुनींद्रैरपिपूजयेत् ७ प्रदक्षिणंप्रकुर्वंतः तीर्थस्नानं
चभारत स्ववासंपुनराजग्म्याधर्मशाल्लादयापराः ८ शतानिकउवाच०

सोमवंशोद्भवोराजाययातिनामवीर्यवान् तस्यपुत्रोवसुर्नामरूपोदा
र्यगुणान्वितः ९ तपसाकामगंलब्ध्वाविमानंदेववर्चसं महेंद्रभव
नंगत्वादेवशत्रूनजघानह १० वैणविंजयदान्यष्टिंध्वजरूपान्मनोह
रान् सर्वैश्वर्यपदोदिव्यांवसनेदाप्यतक्रतुः ११ जिगायतेनभूपालान्व
सुःशक्रपराक्रमः यज्ञैश्चबहुलैरिज्येशंसवेमहदुत्सवे १२ शुक्तिमत्यास्त
थानद्यास्तिरेमुनिगणान्विते कैलासवासगौरीशोलिंगरूपिसदाशिवः
१३ अर्चितोमुनिभिश्चास्तेमहालिंगेशसंज्ञया अत्रस्थीत्वामुनिवरा
स्तपस्तत्वासुदुस्तरं १४ स्नात्वानद्यांशुक्तिमत्यांप्रत्यहंचयथाविधीः
महालिंगपूजयित्वागतासिध्धिःसुदुर्लभा १५ तत्रतिर्थान्यनेकानि
ऋषिभिःसेवितानवै तत्रस्नात्वासर्वपापैः मुच्यंतेस्तुविमानवः १६

अगस्त्यतिर्थंदेवेशापूर्वस्यांदिसिसंस्थितं क्षिप्रसिद्धिकरंन्नृणांस्ना
तानामनुजाधिप १७ पुरागस्त्यःकुंभयोनित्तपस्तप्त्वासुदुश्चरं लोपामु
द्राधरःसिद्धिःमगमद्वृषभध्वजात् १८ तत्तिर्थेप्रत्यहस्नात्वापूजयि
त्वामहेश्वरं लोपामुद्राधरःसिद्धिःसर्वपापहरंशुभं १९ वसिष्टतिर्थमा
ग्नेयांमहालिंगात्तुसंस्थितं वसिष्ठोपितपस्तप्त्वानिर्ममेत्तपसोबलात्
२० सदाशिवपूजयित्वातस्माल्लेभेमुदान्वित्तं महादेवादक्षिणस्यांतीर्थं
कण्वविनिर्मित्तं २१ नैरुत्यांदिसिंपापघ्नंतीर्थंगालवनिर्मितं सर्वपापह
रंपुण्यंस्नातानांचनराधिप २३ वारुण्यांगोतमकृतंतीर्थंपापविनाशनं
क्षिप्रंसिद्धिकरंन्नृणांस्नात्वानांतत्प्रसादतः २४ वायव्यांवर्त्ततेतीर्थंसि
रद्वाजेननिर्मितं महालिंगेश्वरात्सर्वपापहानिसुदुस्तरं २५ तत्रस्ना

त्वानरोयातीशिवलोकंचशाश्वतं लिंगात्सोमस्यदिग्भागेतीर्थमांगिरि
वास्मृतं २६ विहिताभिषवस्तत्र शिवलोकेमहीयते वामदेवकृतंतीर्थं
दृशान्यांतस्यशालिनः २७ तत्रस्नात्वाविप्रवरः प्राप्नुवंतिपरागतिं स्ना
त्वासर्वेषुतीर्थेषुपूजयित्वामहेश्वरं २८ भुक्त्वातुविपुलान्भोगानंते
रुद्रमवाप्नुयुः वसोरागमनंचैवमहालिंगस्यवैभवं २९ तत्क्षेत्रस्यचवसान्नि
ध्यंवरंयसुविनिर्मितं शुक्तिमत्यास्तथानद्याः कथांपापप्रणाशिनी ३० तत्र
स्नानांचतीर्थानांउत्पत्तिंकथयामीति कैलासवासिभगवान्तत्रदृश्योमहा
मते ३१ अन्येसहृद्वदेवेशोकुर्यालोकहितायवै यस्मात्त्यागमवेलायांकोटि
लिंगात्मकः शिवः ३२ आविर्भूतामयादृष्टस्तस्मादत्रवसाम्यहं इतिनिश्चि
त्यमनसापौराजानपदैःसह ३३ पुरंचकारयामासवाराह्याश्चतटेशुभे

वसुनाकारिताचासूवासवित्यभिधीयते ३४ चातुरंगबलोपेतापौराजानपदै
र्वृतः निवासमकरोत्तत्रवासव्यांवसुभूपतिः ३५ कुमंडलुकृतावासः शुक्तिम
त्यापिभूसुरः कदाचिन्नृपतिंवस्तुंप्रार्थयामाससर्वेसुराः ३६ वसुर्विप्रैर्महाम
ख्यवाराह्यामकरोत्स्थलं तदप्रस्तीतिविप्रेंद्राः शुक्तिमत्यभिधानतः ३७ ख्या
ताः सर्वेषुलोकेषुपश्चिमाब्धीगताश्चते पुण्यंशुक्तिमतिकुंजारखेटकिव
क्रिणीनदी ३८ सौपर्णेयच्चविप्रेंद्राः पंचनद्याः प्रकीर्त्तिताः एतापुण्यतमा
लोकेप्रत्यक्षंपापनाशना ३९ मीलिताः संगमेयत्रपापंहंतिकिमद्भुतं कदा
चित्कार्त्तिकेमासेसोमवारप्रदोषके ४० शुक्तिमत्यातटेस्थाप्यलिंगंवैवा
लुकामयं पूजयामासविधिवत्दागमज्ञैर्द्विजैर्वसु ४१ धत्तुरैर्बिल्वप
त्रैश्चपुन्नागैर्नागकेशरैः सहस्रकमलैश्चापीमाधवीजातिकेशरैः ४२

सह्याद्री० द्रोणकल्हारकाश्मिरैः सुगंधिः कुसुमैः शुभैः अलंकृत्यमहादेवंसत्त्या खंड०
वनतकंधरः ४३ नैवेद्यंविधिवत्कृत्वाभक्ष्यभोज्यादिभिर्नृप नत्वगी
तैश्चवैश्चापीदंपतिपूजनैरपी ४४ तोषयित्वाशिवंसांबंदडवत्प्रण
नामसः प्रदक्षिणामनेकृज्यपूजांतस्यसमर्प्यच ४५ नद्यांक्षिस्तुंमहा
राजयत्नंचक्रेद्विजोत्तमः साहसंमाकुरुष्वेतिवागभ्रूयतत्रखेदत्ता ४६
सर्वेवैविस्मिताः प्रोचुः राजानंसाधुसाध्विती जागरेणैवसारात्रिः स
र्वेषामगमद्द्विजाः ४७ महत्वाच्चैवतल्लिंगंमहादेवेतिकीर्तितिः शुक्तिम पत्रं०
अ० त्यारुत्तंस्नानंमहादेचार्चनंतदा ४८ इहसंपत्समापेतादेहांतशिवतां २
१०१ ययौ चिरकालंतपस्तप्त्वामहालिंगेशमव्ययं ४९ स्वाधिनंकारयित्वा
थस्वनाम्नाकरित्तापुरी आश्रमंतत्रकृत्वार्थ्यनिययेद्बहुवत्सरं ५०

कदाचिद्भार्गवः श्रीमान्सर्वक्षेत्रकुलांतकः गोकर्णगंतुकामेन महेंद्रादा
जगाम सः ५१ तत्र तत्र च तीर्थानि ऋषिणामाश्रमानिच शनैः पश्यंन्नमे
यात्मा देवतायतनानीच ५२ ततः सह्याद्रिसिखरेश्रविदूरे ददृवानिच दि
व्यौषधितपोयोगीर्मंत्रसिद्धैर्महर्षिभिः ५३ जुष्टं किन्नरगंधर्वैरप्सरो
भिश्चचारणैः नानारत्नमयैर्शृंगैः इंद्रनिलविचित्रितैः ५४ नानातरुल
तागुल्मैश्चित्रैर्मृगविभूषितैः नानाफलप्रस्रवणैः नानाकंदरसानुभिः ५५
श्रवतिर्यदद्दर्शाथ्यतोलवं देशमुत्तमं तत्क्षेत्रं प्राप्तवान्रामो मेधाविभृ
गुनंदनः ५६ महालींगेश्वरं सम्यक् पूजयामास शास्त्रतः सूर्येंदुवन्हिन
यनाप्सस्नोधुलितविग्रहः ५७ एवंस्तुत्वा तदा रामः कृतांजलिपुटः सुधीः
स्तुत्वानत्वाथतं देवं प्रत्यस्थे चोत्तरादिशं ५८ तत्र मुक्तिमतादिव्यांवि

सत्याद्री॰

खंड॰

पत्रं॰ ४

अ॰ १०१

```
[OrderDescription]
,CREATED=05.10.19 12:46
,TRANSFERRED=2019/10/05 at 13:06:08
,PAGES=151
,TYPE=STD
,NAME=S0001978
,Book Name=M-472-SAHYADITKHAND
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
```

```
FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
```

```
FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
```

```
FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
```

```
FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
```

```
FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
```

```
FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
```

```
FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
```

FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF

```
FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
```

```
FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,
```